

TISZTÁS

Az Erdélyt Járók Közhasznú Egyesület negyedéves folyóirata

IV. évfolyam 1-2. szám

2014. június

DEBRECENI SZÉKELY NAP

*„vannak vidékek gyönyörű
tájak ahol a keserű
számban édessé ízesül!”*

Kányádi Sándor

A tartalomból

III. Debreceni Székely Nap

Mit is akarunk? — székely önrendelkezés

Medgyessy Éva: Irodalmi „Várvédő”

Az elképzelt Erdély

Marosvécsi Kastély Konferencia

Unitárius költők Erdélyben — Szabédi László

III. Debreceni Székely Nap — 2014. szeptember 6.

Az Erdélyt Járók Közhasznú Egyesület, együttműködve a Debreceni Unitárius Egyház-községgel, 2014. szeptember 6-án, szombaton szervezi a III. Debreceni Székely Napot.

Mi szükség van a rendezvényre?

A csapból is a székelyek...

Miért Debrecenben?

Egyesületünk meggyőződése, hogy a székelyföldi önrendelkezés, a székely gazdaság, kultúra, intézményrendszer megerősítése az egész erdélyi magyarság, mi több az egyetemes magyarság szempontjából kulcsfontosságú kérdés. Ehhez szükség van a civil szféra aktivitására, a civil kezdeményezések felvállalására, melyekkel minden értelemben élővé, jelen idejűvé tehetjük Erdélyt és a Székelyföldet. Meg kívánjuk teremteni a Civilek Erdélyért hálózat magyarországi bázisát, olyan programok, tevékenységek támogatásával, melyek elősegítik, hogy az erdélyi, székelyföldi magyarság, nemzeti identitását megtartva, szülőföldjén boldogulhasson, a kö-

zösségét, közösségeit érintő legfontosabb kérdésekben saját maga hozhasson döntéseket. Aki tényleg segíteni akar, aki- nek tényleg fontos a külhoni magyarok sorsa, aki tényleg

használ, milyen cél elérésében segédkezik.

A rendezvényt az előzőeken túl több, párhuzamos felismerés hívta életre. A rengeteg Erdéllyel kapcsolatos információ ellenére, az erdélyi és a székelyföldi magyarsággal kapcsolatban kevés az objektív, tényekre alapozott, egyéni tapasztalásból építkező vélemény. Hajdú-Bihar megyében nagyon sok Erdélyből áttelepült ember él, akik számára a szülőföld megidézése és új nézőpontból való megvilágítása elemi fontosságú, az emocionális tényezőkön túl is hasznos és érdekes lehet. Az erdélyi, székelyföldi magyarság önállóan is kerek egészet alkotó kultúráját, identitásának építőköveit meg kell ismertetni az anyaországi magyarsággal, hogy értelmezhető legyen a Székelyföld autonómia törekvése. Ezekkel a megfontolásokkal igyekszünk olyan tematikus napot összeállítani, mely a téma iránt érdeklődést mutató embereket szórakoztatja, elgondoltatja és cselekvésre buzdítja.

úgy gondolja, hogy ez az ezernyi problémával, kihívással teli, szűkülő magyar léttérrel rendelkező Erdély a magyar kultúra különleges értéke, az tartson önvizsgálatot és gondolja át a tetteit, vajon kinek és minek

Mit is akarunk? — székely önrendelkezés

Na igen...az üzenet lépten-nyomon gellert kap: Erdély autonómiája (tartományi rendszerben?) nem egyenlő Székelyföld területi autonómiájával – pedig a hétköznapi diskurálásokban, közösségi portálokon egyre-másra keveredik a két téma.

Másrészt az autonómia és a történeti Magyarország restaurálása két nagyon távol álló diskurzus része – az első egy ésszerű, objektivitáson alapuló követelés, a második pedig lázálom, semmi több. A románok bevonása nélkül pedig sem Erdély, sem Székelyföld, sem Partium önrendelkezése nem vívható ki, lehet okoskodni, lehet szítani, lehet megrészegetni és nemzeti hevületben butaságokat szónokolni, meggondolatlanul viselkedni – közben pedig visszafelé húzni a szekeret.

Maradjunk a realitásnál: ameddig a Székelyföldön nem lesz egy olyan stabil értelmiségi, vállalkozói, civil réteg, aki nem csak kivívja az önrendelkezést, hanem működtetni is képes lesz az autonómia hétköznapijait, addig csak lépegetni tudunk előre – a nemzetszeretet, a magyarság ugyanis (és egyesek ezzel kapcsolatban teljes tévedésben vannak) elsősorban a mindennapokban kell megmutatkozzon, mindennapi cselekedetekben, a gyermekek nevelésében, a magyar kultúra ápolásában, a munkahelyi teljesítményben, a tisztességes bérezésben és igen más népekkel szembeni toleranciában – és nem elsősorban, pláne nem kizárólag zászlólobogtatásban, jelszavak üvöltésében és erőfitogtatásban.

Trianonra nincsen gyógyír, akár mennyire fáj is – akik nem így látják

azok esetleg utazgassanak egy kicsit, olvassanak, nézzenek demográfiai adatokat, és ne csak a világúrból fotózott Kárpát-medencét szemléljék és ne kizárólag annak Isten által alkotott egységét dicsőítsék. Mindaddig ameddig egy „neorevizionista” (nagyon buta szó) kontextustól nem tudnak elszakadni, addig folyton-folyvást zsákutcákba jutnak. Vásárhelyen az én kedvemet is elrontotta az a néhány percmember, aki túlságosan erősnek érezte magát, szezonfazonnal kevert, és bátornak láttatta magát. Nekik üzenem: az erdélyi magyarság jövője sokkal fontosabb annál mintsem pálinkagözös pankrátorok, pártos szerencselovagok, a hazaszeretetet jelképekkel azonosító csuklyás fiatalok, ilyen-olyan bajkeverők, méltóságot nem ismerő szolgálattelkek, magyarság-bizniszben utazók játéka legyen...

Aki tényleg segíteni akar, akinek tényleg fontos a külhoni magyarok sorsa, aki tényleg úgy gondolja, hogy ez az ezernyi problémával, kihívással teli, szűkülő magyar lélettérrel rendelkező Erdély az egyetemes magyar kultúra különleges értéke, az tartson önvizsgálatot és gondolja át a tetteit, vajon kinek és minek használ, milyen cél elérésében segítkezik – mert

lehet, hogy csupán eszköz, marionett, divatfogoly, szerencselovag stb. Aki azonban képes lehet az önkritikára és a dolgok át-, vagy felülrértékelésére, arra szükség van, arra nagy szükség van. Tisztán látszik ugyanis, hogy az Unió elképzelésével szemben, vagy inkább mellett egy a brüsszeli logikával nem mindenben egyező regionalizációs tendencia is megfigyelhető Európában.

Szükséges tehát a belső egység megteremtése, legalább az elképzelések összehangolása, a politikai pártok autonómia-elképzeléseinek közös nevezőre hozása, a civil szervezetek bevonása, külső támogatók, szövetségesek felkutatása (Marosvásárhelyen láttuk, hogy már vannak), illetve ezen kör bővítése. Nehéz és hosszú munka. Kutya nehéz és nagyon hosszú. De meg fogja érn!

Csíki András

Ui: Az erdely.ma-n érdemes a hozzászólásokat is elolvasni, annak akit érdekel a téma. Írásomat először hozzászólásnak szántam az erdely.ma-n megjelent Veszsen Trianon? című publicisztikához – így aki olvassa, annak azt a cikket is figyelmébe ajánlom, az ugyanott napvilágot látott Kísértet járja be Európát – az autonómia kísértete, valamint a Misa könnycseppje és Krím című publicisztikákkal egyetemben.

Medgyessy Éva: Irodalmi „Várvédő”

Immár négy esztendeje, hogy megkezdte tevékenységét pátyi székhelyű alapítványunk, az Erdélyi Helikon – Marosvécsi Kemény Alapítvány, amely - mint nevéből is kiderül - a két világháború között működő Marosvécsi Erdélyi Helikon irodalmi csoportosulás szellemiségét hivatott őrizni, újjáéleszteni, továbbgondolni.

Műsorokat, eseményeket tervezünk, és szerveztünk meg nagy sikerrel. Ám már a kezdet kezdetén felmerült a gondolat, hogy „a szó elszáll, az írás megmarad”, és ennek szellemében útjára kellene indítanunk egy nyomtatott kiadványt is, amelyet

megőrizhet, újra meg újra kézbe vehet és fellapozhat az érdeklődő olvasó.

Az elképzelést viszonylag hamar sikerült valósággá változtatni. 2012-ben megjelent első lapszámunk, aztán sorban, minden esztendőben egy: a második és a harmadik. A kiadványt sorozatnak tervezzük. Minden szám az egy adott esztendőben jubiláló – azaz születése vagy halála kerek évfordulója okán megünnepeelt – szerzők portréját és pályaképét eleveníti fel.

Kiadványunk címe: Várvédő. Hogy miért neveztük így? Egyrészt, mert a marosvécsi vár volt a helikoni találkozók székhelye és mert ezeknek a szellemiségét akarjuk felidézni. Másrészt, képletesen arra is szeretnénk utalni ezzel, hogy erős várunk, az anyanyelvi kultúra védelmében szólunk. A kiadvány alcíme: Erdélyi Helikon Irodalmi Füzetek. Ez is mond valamit. Erdélyi Helikon – ez önmagáért beszél. Ennek az irodalmi mozgalomnak, a hozzá kapcsolódó folyóiratnak, valamint az eköré csoportosuló alkotóknak állítunk emléket. Aztán: Irodalmi Füzetek – ez rávilágít arra, hogy nem csupán az adott műveket idézzük fel, hanem miként egy jó irodalomórán teleírt füzetben szokás, a társadalmi-körülmenyeket, az írók életpályáját is felvillantjuk. És ami talán még izgalmasabb: a témában folytatott saját kutatásaink eredményét is közzétesszük itt. Folyamatosan kutatjuk ezt a szellemi örökséget, feltérképezzük a kortársak és a Helikon-kutatók dokumentumait és a még élő emlékezetet. Hihetetlenül sok érdekességet fedeztünk fel. Először is a műveket. Amelyek ma is aktuális, örökérvényű mondanivalót tartal-

maznak, s olyan modernekeknek mondhatók, hogy igazán megérdemlik, hogy újra levegyük könyvtárunk polcairól. Aztán megtudtunk egy sor izgalmas irodalomtörténeti érdekességet, amelyekről eddig alig, vagy egyáltalán nem volt tudomásunk. Csak néhány példát sorolnék fel. Az első számban például Kuncz Aladár párizsi útjáról tudunk meg érdekességeket, amelyeket az író unokahúga naplóban örökölt meg – és ezt a naplót a nevezett unokahúg fia, Jancsó Miklós kolozsvári színművész nemsokára nyomda alá rendezi. Aztán Kemény Endre jóvoltából olvashatunk itt egy játékos család-riportot, ahol maga báró Kemény János a kérdező, a családtagok pedig az interjúalanyok. Vagy megemlíteném a második számból az egyik ínycsengő: Szentimrei Jenő mostanáig ismeretlen, nemrég kiadott naplótöredékét, amelyben az író többek között egy fantasztikus halál közeli élményt ír le. A sajátját. Szentimrei ugyanis a háborúban mellkas lövést kapott és meghalt egy kicsit... Aztán visszahozták Odaátról, és akkor megírta földöntúli élményeit. A kóma – vagy halál – állapotáról ezt írja: „Ez élet. Életebb minden levésnél...” Ugyancsak a második számban bemutatunk egy Pásztortűz újság-címlapot, ami már önmagában is érdekesség, hát még ha hozzátesszük, hogy ennél a cenzor neve nagybetűkkel a cím és a szerkesztők fölé van írva: „Cenzurat: Suciú” – Cenzúrázta Suciú. - hirdeti a címlap. Igazi sajtótörténeti kuriózum. De beszámolunk a pap író, Pakocs Károly mártírhaláláról, aki az '56-os magyarországi forradalom egyik halálra kínzott erdélyi vértanúja volt. Aztán, szintén a második számban szemelvényeket közlünk Kiss Jenő

A Várvédő Erdélyi Helikon Irodalmi füzetek eddig megjelent számai megvásárolhatóak, a következő számokra elő lehet jegyezni:

E-mail:
kemenyendre@yahoo.com,
Erdélyi Helikon-Marosvécsi Kemény Alapítvány,

Cím:
2071 Páty, Ibolya u. 12.
Magyarország, Telefon: 23/344 007, 20/468 37 06,
Bővebb információ:
www.kemenyinfo.hu)

csupán magánkiadásban napvilágot látott, öregkori verseiből, melyeket a költő keresztfia, Tamás Gábor, a népszerű énekes közölt, és amelyekhez Szász István Tas írt előszót. Ezt is, valamint Tamás Gábor visszaemlékezését is közöljük a Várvédőben. Aztán: egy bukaresti oktatásügyi szakember tollából megtudjuk, mikor, hogyan tanították - vagy inkább nem - a helikonistákat az erdélyi magyar iskolákban - és miért igen, és ha igen, miért nem? Ugyancsak a második számunkban jelent meg áldott emlékü Katona Tamás egyik utolsó írása, amelyben jó barátját, Jékely Zoltánt méltatja. Második számunkban megszólal Kányádi Sándor - izgalmas emlékeket idézve fel. És elmesél egy sírni valóan gyönyörű történetet... Hosszan sorolhatnám még az irodalomtörténeti csemegéket. És akkor még nem szóltam a helikonisták műveiből vett szemelv-

nyekről - vagy az archív fotók izgalmas tárházáról.

Már a harmadik szám is napvilágot látott. Az ebben felsorakoztatott alkotók: Bánffy Miklós, Kós Károly, Kemény János, Jékely Zoltán - hogy csak a legnagyobbakat említsük. Igyekeztünk őrölk is különlegességeket összeszedni, és nem azt ismételnünk, amit a számtalan megemlékezésen úgyszólván hallani lehet. Így Bánffytól mesét olvashatunk és kosztümterveket csodálhatunk meg, de rávilágítunk a Bánffy Miklós és Kós Károly közti szoros munkakapcsolatra - a világot jelentő deszkák, azaz a színház kapcsán. A költő Jékelytől egy izgalmas prózarészlet vár felfedezésre a lapszámban. Utána jártunk, hogyan ástak elő és vittek színpadra a marosvásárhelyiek egy ismeretlen Kemény János drámát, de megkérdeztük a Nemzeti Színház direktorát, Vidnyánszky Attilát is, miért éppen

egy helikonista, Tamási Áron művével indította a Nemzeti új korszakát.

Úgy gondoltuk, itt az ideje a számvetésnek: így a harmadik kiadványunkban saját eddigi tevékenységünkről is pontosan beszámoltunk. Azt remélve, hogy továbbra is számíthatunk az Önök érdeklődésére, amely feltétele annak, hogy a tervezett 10 lapszámunk megjelenhessen, és mind az 55 helikonista alkotóról méltóképpen megemlékezhessünk. Hogy tovább képviselhesük azt a szellemiséget, amelyet az Erdélyi helikonisták képviseltek, és amely ma is nagyon aktuális. Hogy mi is ez? Egészen röviden összefoglalva: a kultúra lélekmentő és nemzetmegtartó ereje.

VÁRVÉDŐ

Medgyessy Éva és Kányádi Sándor

ERDÉLYI HELIKON IRODALMI FÜZETEK 1.

Az Erdélyi Helikon-Marosvécsi Kemény Alapítvány kiadványa

Kemény Endre

Az elképzelt Erdély — 2. rész

II/V.

Természetesen fizikai képződmények (hidak, utak stb.) is vannak ahol a valóságos hely megközelíthető: a nyugati átjáró például a Királyhágó – a Partium és a történeti Erdély határa. Rendkívül fontos a hely valóságos megközelíthetősége: úgy tartjuk számon, hogy minden harmadik magyarországi családnak van erdélyi rokona. Ebben a megállapításban nem is a pontos számszerűsítésen van a hangsúly, hanem az érzelmi kötelék erősségére hívja fel a figyelmet.

Tamási Áron Ábele számára az otthon a Hargita hegyei között van. Hasonló erdélyi-magyar irodalmi narratívák találhatók, ahol a nemzet és a szülőföld kapcsolata egyértelmű: Nyíró, Tamási, Berde, Sütő, Kányádi, Lászlóffy stb. Erdélyt nem pusztán nosztalgiával és fantazmagóriával írja le, hanem első kézből való tapasztalatokkal. Ezek a művek nem csupán az egyén személyiségkeresései, hanem a különböző kultúrák ütközéseit és együttes hatását is felvillantják. Az előterében a magyar Erdély szerepel, ahol a szereplők, helyek, események a szülőföld fontosságát jelzik, mint ahogy Ábel meg is jegyzi azt. A magyar irodalmi képzeletben Erdély a távoli hely, ahol sokféle nemzet, vallás, kultúra keveredik, de a domináns elem az, hogy még is csak a magyar kultúra bölcsőjéről van szó.

Az Erdéllyel kapcsolatos román-magyar vita nem csak a nemzetközi, nagyhatalmi politikai kontextusban érdekes, hanem a tudományos elméletek világában is. Az újra megerősödő nacionalizmus, azok a nagyon érzékeny etnikai problémák melyek a posztkommunista országokat jellemzik arra figyelmeztetnek, hogy ezekkel a történeti vitákkal érdemben foglalkozniuk kell.

A trianoni döntés utáni nagy erdélyi bevándorlás is közrejátszott abban, hogy a magyar arisztokrácia támogatta a Horthy-rendszer nemzeti ideológiáját. A revizionista szlogen (Nem! Nem! Soha!) jelentése, hogy nem hagyjuk (pl.) Erdélyt román kézen. A politika a revízió gondolatának szinte mindent alárendelt, Nagy-Magyarország, a Szent István-i állam

helyreállítására törekedett.

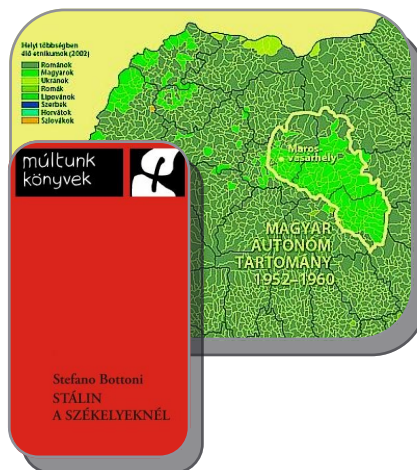
A II. világháborúban a románok és magyarok egy oldalon találják magukat, azonban a fő cél Erdély megszerzése, megtartása, felosztása, visszaszerzése maradt. A náci Németország árgus szemei előtt megszületik a II. Bécsi döntés, Észak-Erdély visszakerül Magyarországhoz. A területi átrendeződés azonban nem oldja meg, inkább tovább mélyíti az etnikai problémát.

1944-ben Erdély másképp is feszültségekkel teli övezetté vált, a szovjet hadsereg benyomul és tulajdonképpen egyfajta fizetőeszközként használja a magyar és román katonai szolgálatokért. A szovjetek és a Horthy vezetés közötti titkos megállapodás szerint, amennyiben a magyarok szakítanak a náci Németországgal a szovjetek garantálják az erdélyi területeket. A németek ugyanezt az ajándékot ígérték Horthyéknek, amennyiben a német fél megnyeri a háborút. 1944. augusztus 23-án azonban a románok átállnak a szovjetek oldalára, míg Magyarország német szövetséges marad. Ez a lépés végleg megpecsételi Erdély sorsát. Potsdamban és Jaltában, később Helsinkiben az európai határvonalak sérthetlenségét ismételten megerősítették és hangsúlyozták, hogy a belpolitika az adott állam magánügye.

Petru Groza román kommunista vezető nyomatékosan kihangsúlyozta, hogy Erdéllyel kapcsolatban a határkérdés másodlagos, a valódi cél a demokrácia erősítése a Duna-menti államok békés együttélésének biztosítása. Moszkva szentesítette a román fennhatóságot Erdélyben és 1947-ben a párizsi béke jóvá is hagyta azt.

1945-48 között a kommunista román vezetés felismerte, hogy a fiatal szocialista Romániának a legkomolyabb, legégetőbb problémája a magyar kisebbség. Összehasonlítva a csehszlovákiai állapotokkal (kilakoltatás, erőszak) az erdélyi magyarok viszonylagos békében élhettek ebben az időszakban. Az 1952-es közigazgatási átalakítás az országot 18 területi egységre osztotta fel, és létrehozták a Magyar Autonóm Tartományt, a székely többségű megyékből. A MAT is sokolvasatú képződmény: ezt a

fajta kulturális autonómiát a szocialista nemzetpolitika sikerének könyvelték el, az ország többi részén pedig a rezsim nekikezdett a teljes erejű románosításnak.

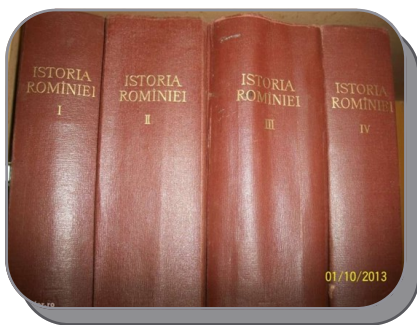

A Ceausescu-éra szlogenje, hogy minden romániai lakos függetlenül annak nemzetiségétől, vallási meggyőződésétől, anyanyelvétől egyesül, együtt munkálkodik a jövő kommunista Romániájának megteremtésén (Ceausescu heroism, Romania communism!; Ceausescu si poporul, Patria si Tricolorul). Ceausescu álláspontja a kisebbségekkel kapcsolatban tiszta és világos volt a kezdetektől fogva: tudomást sem véve a kisebbségek eltérő jegyeiről, egységes román nemzetállam kiépítése, szemben az internacionalizmus szocialista ideájával.

1968-ban megszüntetik a Maros-Magyar Autonóm Tartományt és a magyar nyelvű általános iskolákat románokkal váltják. Erőszakos asszimiláció kezdődik (folytatódik) a nemzetiségi intézmények, kiadók, templomok, iskolák, közeleti személyiségek ellen. A román állam egyre eltökéltebbé vált a homogén nemzetállam kiépítésében.

Magyarországon mindeközben elindul egy érdekes folyamat a tudományok területén. A Magyar Tudományos Akadémia 3 kötetes Erdély történetét jelentetett meg 1986-ban, nagy sikerrel – olyannyira, hogy 1987-ben újra kellett nyomni a könyvet. A vállalkozás mintegy 10 évet vett igénybe és valójában a '60-as évekig vezethető vissza, amikor megjelent a

négy kötetes Románia történet, melyet sok történész mérföldkőként kezel a kelet-közép európai történetírásban.

Erdély eltérő történeti megítélése miatt a viták újra napirendre kerültek. 1988. június 27-én került sor az egyik legnagyobb tüntetésre Budapesten, ahol a tömeg elítélte a conducator falurombolási terveit, minek során szász, magyar és román falvakat tüntettek volna el a föld színéről. A felvonulás egyszerre volt az ellenzék győzelmének a jelzése és a kommunizmus végének a jele. A Kádár leváltását követő, rövid életű Grósz kormány viszonylag nyugodt időszakában az egyházak felvállalják az erdélyi menekültek megsegítését. Ez tekinthető egy radikális államellenes megmozdulásnak is, ahol is a cél az összmagyarság egyesítése – a különböző felekezetek ugyanis egyhangúlag álltak az ügy mellé és élesztették újra a vallásos közösségeket. Így kijelenthető, hogy a magyar-magyar testvériség felelevenítése az újonnan megerősödő vallásos közösségek nagy-nagy érdeme.

A távolságérzet jól érezhetően csökkent a '90-es évek elején. Korábban, köszönhetően az állam szocialista eszménynek a magyar-román konfliktust múltként, történelmi eseményekként kezelték. A kisebbségpolitikai megoldások terén, mint a Ceausescu-éra, mind a kádárizmus megbukott. '90 után azonban az antropológusok megállapíthatták, hogy a felek által folyamatosan manipulált múlt bizony a jelenkori viták, nézetkülönbségek alapjait képezi.

Jól érzékelhető különbség van a '90-es évek és a '70-es '80-as évek között. A korábbi időszakok mentesek voltak a nemzeti feszültségektől, gyűlöletkeltéstől. A nyolcvanas években a magyar kormány nem akart nyíltan konfrontálódni a románokkal.

Hivatalosan elérhető információk, statisztikák nem voltak, persze az egyes szakterületek képviselői tisztában voltak a romániai magyar kisebbség helyzetével. Ez szinte azonnal megváltozott a rendszerváltást követően. Antall József miniszterelnök felállította a Határon Túli Magyarok Hivatalát. Így egy erdélyi „terepmunka” előtt a szakember tájékoztatást kaphatott és fontos tudnivalókról értesült: nevek, címek, telefonszámok, összejövetelek stb. Mindez egyértelműen hozzájárult Erdély demisztifikációjához, a távolságérzet csökkenéséhez.

Erdély, populizmus és nemzeti identitás: izgalmas a három kapcsolatot is megvizsgálni. Hogyan tolódik el a populista ideológiában a néprajzi tradíció a tiszta parasztságról (proper peasant) a hangsúly az igazi magyarok irányába (proper Magyars). Azt a közös nemzeti feltételezést hivatott az utóbbi fogalom jelölni (igazi, valódi, tökéletes magyar), hogy bizonyos értékek mentén azonosíthatóak azok, akik valójában a nemzethez tartoznak és azok akik kívül szorulnak ezen a körön.

Hugh Seton-Watson (Nemzetek és Államok c. könyve) szerint a 19. században a nemzetállamok a hivatalos nacionalizmuson keresztül legitimizálták magukat, melyet az elit által felfedezett nemzeti tradíciók, népi kultúra segítettek.

A populizmus és a nacionalizmus közötti kapcsolat könnyen született meg Kelet-Európában. Anthony Smith a következőt állapítja meg: mikor az értelmiség elkezdte azonosítani a kisembert a néppel, a népet a nemzettel, egyfajta visszatérést sürgetve a vidéki, kisvárosi élethez, ahol a populizmusra hajló nemzeti vonal megtalálta fontos bázisát. A magyar stílusú populizmus különösen privilegizálta a parasztságot és az erdélyi vidéki életet, úgy, mint a valódiság, archaikusság, autentikusság forrása – ennek a közösségnek az örökségéért és túléléseért minden költséget vállalni kell.

Gellert és Shanint említi a szerző azzal kapcsolatban, hogy meglátása szerint a nemzeti populizmus a közösség homogenizálására törekszik, azért, hogy egyetemes nemzeti identitást tudjon propagálni. Gellner csípősen jegyzi meg: a nacionalizmus általában egy vélt népi kul-

túra nevében harcol. Szimbolizmusa az eredeti, egészséges, étellel teli paraszti életből, népből stb. ered. Sajátjaként éleszti fel, találja fel a helyi magas kultúrát, mely kapcsolódik a korábbi népi stílushoz, kultúrához.

A nemzet (natio) fogalmát azonban az évszázadok során másként, nem a mai értelemben használták: a 13. századtól egy kiváltságos, osztályalapú kategóriát jelentett. Politikailag csak a nemesség alkothatta a nemzetet. Ez a kiváltságos helyzet változik meg a 18-19. századok folyamán amikor Magyarország és Erdély egyesül (1867). Innen kezdve a székelyek és a szászok is kiváltságos helyzetbe kerülnek. A történelmi nemzet fogalom tehát nemesi státuszt, földtulajdont, kiváltságot jelentett a vidéki, falusi stb. lakossággal szemben, dacára nyelvnek, régióknak, etnikumnak stb. Tehát az a kérdés, hogy ki a valódi magyar a nemességre, történelmi kiváltságaira, értékrendszerére és életmódjára vonatkozott.

A kormány 1792-től megkövetelte a hivatalokban a magyar nyelvtudást, ugyanakkor csak 1836-ban javasolták, hogy a Magyar Királyság hivatalos nyelvénél váljon, az iskolákban pedig csak 1848-ban lett kötelező. Ettől kezdve válik a nyelv a nemzeti identitás egyik alappillérvé.

De vajon, hogy jelenik meg a színen a parasztság? Ebből a szempontból elsődleges az irodalmi imagináció, a magyar nemzeti öntudat, a táj, a rusztikus értékek, az ételek, a színek stb. Zrínyi Miklós Erdélyt a kereszténység utolsó bástyájaként látta – hasonlóan mint Dante, Petrarca, Mazzini Itáliát, mint Herder, Fichte,

vagy Wagner Germániát, mint Lengyelországot Adam Miczkiewicz.

Zrínyi II. Rákóczy Györgyhöz intézett levelében a magyarság és a kereszténység végváraként a magyarság megújulásának reményével kapcsolja össze Erdélyt.

Mikes Kelemen (1690-1760) a száműzetésben nagynénjéhez írt leveleiben, Zrínyihez hasonlóan dicséri Erdélyt. Mikes imádtta a székely földet, ahol született és a tenger hulláma, a felhőkbe bújó erdélyi hegyekhez hasonlította.

A 18. századtól kezdve a „tündérország”, kincsesbánya (a magyar történelemé, a magyar kultúráé) kifejezések terjednek el Erdéllyel kapcsolatban és állandósulnak a populista gondolkodásban. Ez az újfajta gondolkodás, valamint a Monarchia nyugatosítási, modernizációs nyomása olyan politikai, gazdasági rendszert formált, melyben az etnikai konfliktusok, valamint az „osztályküzdelmek” megélénkültek.

A 19-20. század fordulóján a nemzeti hevületben sokan a magyarok kulturális és faji felsőbbrendűségét zengték, persze a kiválasztott nép toposza más nemzet gondolatvilágában is létezik. Az egy és oszthatatlan állameszmény, a populizmus, a szimbólumhasználat önkényessége a nemzetek együttélését nehezítette – ezt erősítette Kürti szerint az irodalmi képzelet. Szerinte Ady Kalota partján című híres verse például aránytalan mértékben mitizálja pl. a kalotaszegi embert – a vers 1914-ben született. Hozzáteszi, hogy a szerző nem tekinthető elvakult nacionalistának, sőt Octavian Goga-val jó kapcsolatot ápolt, azonban még ő sem tudott szabadulni a populista szentimentalizmustól. A szerző meglátása szerint, amint a román nacionalisták Erdélyt, mint államuk szerves részét kezdték

kezelni, Ady hungarocentrizmusa felszínre tört.

Kürti szerint Pál Magda nyelvész volt az első, aki Erdélyt mint távoli határterület tudományosan is legitimizálta. Pál a nemzeti múlt, történelem, nyelv megőrzése kapcsán Erdély elsősége mellett érvelt: „a valódi magyarokat talán Magyarország határaitól távol találjuk”. A Millenniumi ünnepségekre berendezett „szabadtéri múzeum” esetében Erdély központi szerepet kapott, olyan „buzgó” néprajzosok munkássága révén, mint Jankó János vagy Herman Ottó. A pesti városligetben felépül a vajdahunyadi vár pontos mása, mellyel a Hunyadi-család előtt kívántak tisztelni – de a Hunyadiakat, mind a magyar, mind a román nép sajátjaként kezelik...

Munkácsy és Feszty festményei is szóba kerülnek ebben a részben. Az előző például 1891-ben útra kelt, hogy Kalotaszegen igazi magyar arcokat találjon a Honfoglalás című képéhez (ma a Parlamentben található). Később Gyarmathy Zsigáné, Kós Károly és Szeffedin Szeffeket bej, vagy Katona Szabó írásainak eredményeképpen Kalotaszeg mítosza megteremtődött, mint Erdély egyik legértékesebb magyar területe.

Az új keletű és terhelt jelentésű nemzet fogalom, az elit szóhasználatában úgy jelenik meg, mint ezeréves képződmény, elfelejtődik, hogy az archaikus és arisztokratikus politikai nemzet uralta a feudalista kort. A nemzet fogalmához napjainkban tulajdonképpen két „nemzetállam” kapcsolódik, melyet pl. a magyar-román határ elválaszt: a csonka Magyarországról és az illuzórikus Nagy-Magyarországról van szó.

A nemzeti vezetők szemében Trianon volt minden bajok okozója, így Erdély elvesztésének is. A revizionisták, irredentisták számára a területvesztés egyenértékű volt a nemzet halálával: Nem! Nem! Soha! (nem fogadjuk el a trianoni döntést); Emlékezzetek és Emlékeztessetek! (a trianoni döntésre). A harmadik szlogent az iskolákban kellett fűjni: „Csonka Magyarország nem ország, Nagy Magyarország mennyország”.

A két világháború között Erdély több fontos néprajzi tájegységét is felfedezi a nemzet (népdalok, zene, hímzés, faragás, táncok, építéset

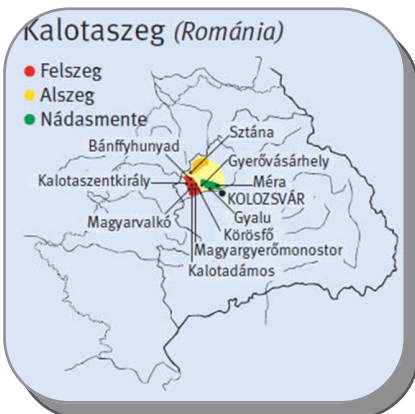
stb.): Kalotaszeg, Székelyföld, vagy a csángók, mint archaikus magyar populációk jelennek meg.

Az élet furcsasága, hogy amíg a magyarországi jobboldal arra törekedett, hogy elnyerje a nyugat szimpátiáját, az elvesztett területek visszaszerzésének ügyében, addig Erdély a hollywoodi filmgyártás révén mitizálódott, megszületett a Lugosi Béla által alakított Dracula, a filmvásznon. A kétféleképpen mitizált Erdély (magyar nemzeti eszmény és amerikai filmipar) vajmi kevés közös vonást hordozott, azonban – máig ható erővel – a populáris fikció képe vált jól ismertté nyugaton, mint uralkodó Erdély-kép. Hollywood 1940-es évekbeli Draculafilm-termése: Black Friday (1940), The Devil Bat (1941),

Night Monster (1942), and Return of the Vampire (1943).

A Bécsi döntések után a magyar vezetés célja egyfajta kultusz teremtés volt, mellyel az átélt terror feledtethető volt. Állami pompa és fényűző ünnepségek, és a Gyöngyösbokréta mozgalom révén a parasztság ünneplése új lendületet kapott. Augusztus 20-ára falusi csoportokat hívtak a budai várba. A parasztság misztifikációja elkezdődött, az autentikusság és a valódiság összekacsolódott, a városi turista pedig saját szemével, az eredeti helyszínen akarta látni a szüretet, lakodalmat és átélni a vidéki vendégszeretetet. Így értékelődik fel az erdélyi területek mellett Palócföld, a matyók, a Hortobágy vagy a Sárköz.

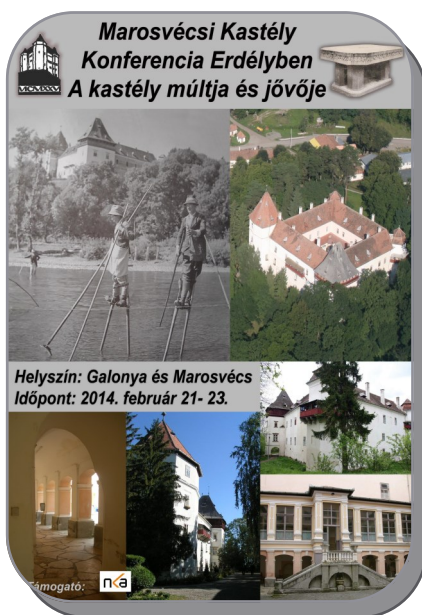

folytatjuk

Kemény Endre: Marosvécsi Kastély Konferencia — Galonya, 2014, február 21-23.

Ijesztően hangzik, amikor azt mondjuk, hogy közel negyed évszázada küzd a Kemény család, hogy a romániai restitúciós törvények alapján visszaszerezze az elkobzott és államosított marosvécsi várkastélyt. A leszármazottak, akik önmagukra utalva hajtják végre ezt a „beleszületett” kötelességet, azonos elképzelések és célkitűzések mentén képzelik el a jövőt, abban az esetben, ha az épület tulajdon-, és használati joga visszakerül birtokukba.

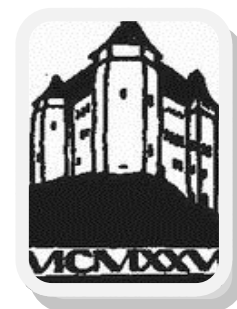

Hogy ne érje „váratlanul” az esetleges visszaszolgáltatás a családot és a magyar társadalom azon részét, amely nem közömbös ezen téma iránt, a Maros-menti Galonyán élő Kemény János unoka, Nagy Kemény Géza galonyai ottho-

nába megszervezett egy konferenciát, melyre neves politikusokat, irodalom és művészet-történészeket, írókat, intézmények vezető személyiségeit, szervezetek képviselőit, építészeket, management szakembereket, hívott meg. A sors iróniája, hogy az otthoni szolgáló vadászkastély, melyben a konferenciát szervezte, egy régi családi fészek, melyet hosszú, eredménytelen pereskedésekkel telt évek után a jelenlegi tulajdonostól kénytelen bérelni...

A kulturális eseményekkel is tarkított kétnapos konferencia, igen tartalmas programot biztosított a zártkörű hallgatóság számára. A konferencia egyik különlegességét az a bejelentés képezte, mely a Marosvécs település előljárója és a várban működő intézmény vezetője kész tényként osztott meg a jelenlevőkkel, és pedig, hogy 2014. év vége felé a Kemény család visszakapja a marosvécsi várat. Ez a fejlemény meghatározta a konferencia irányvonalát és hangulatát. A Kemény család jelenlévő képviselői elszánt és közös szándékuknak adtak hangot, azzal kapcsolatosan, hogy amennyiben ez a reneszánsz stílusú, négybástyás épület tényleg visszakerül tulajdonukba, azt az összmagyarság

hasznára szeretnék fordítani, többirányú hasznosítással, a hely szellemiségének keretein belül. Számptalan elképzelés lett felvázolva a hasznosítás eszközeként, például turizmus, művésztelepek, különböző alkotótáborok szervezése, az Erdélyi Helikon örökségének ápolása, zarándokturizmus, koncertek, fesztiválok, vásárok szervezése, a kastély és az erdélyi történelem bemutatása, múzeum és kiállítások szervezése, csillagtúrák stb. Ezekkel a marosvécsi vár ismét egy fellegvárrá nőhetné ki magát, a magyarság szellemi és kulturális fellegvárává. Ehhez a Kemény család magányos küzdelme és szerény anyagi helyzete nem elegendő. Nagy összefogásra és segítségre lesz szükség ezek megvalósításához.

(bővebben:
www.kemenyinfo.hu)

Pap Gy. László: Unitárius költők Erdélyben — 2. rész

Szabédi Székely László — folytatás

guknak az érvényesülés rendjén. Azt viszont nehezen sikerül elképzelnem, hogy ennyire ragaszkodott volna az önérték parancsához! Vagy éppen ezért hangsúlyozta, hogy annak ellentétét értse a világ, melyet megszólított költői hitvallásában.

A következőkben a **kereszt** és a **feszület** áll figyelmem középpontjában. Két verséből választottam a bizonyítékokat, melyeket tíz év különbséggel írt (1940, 1950). *A lator anyja* c. versében a következőképpen fogalmaz:

*„Áll a megszorodott
anya a keresztnél,
szíve kínosan dobog,
agya alig eszmél,
tágra nyílt szemét mereszt
körüli a Kopáron:
egy kereszt meg egy kereszt
meg egy kereszt, három.
Itt megáll, néz, aztán
iszonyút kiált,
harmadik keresztján
látja a fiát.
Jaj, fiúcskám! Jaj, egkek!
– a kereszt alá rogy. –
Tenyeréből rúg szegzek
nyomán vér szívárog,
lábad fejét is kövér
szegzek szegik durván,
egész tested csupa vér –
fiam vére, hullj rám!”*

Amikor elolvastam először a verset, egyértelműen Jézus szenvedésének filmvásznon látott képeit idézte előttem. A szomorú édesanya talán először csak azért megy a keresztre feszítés helyére, hogy osztozzon más édesanya szomorúságában, de hamarosan megdőbben, amikor számba veszi a felállított, három keresztet. A harmadikon saját fiát látja. A kereszt alá rogy és szeretné átvenni fia fájdalmát, melyet kimondottan hangsúlyosan közöl velünk Szabédi.

A második példában a cíhosztí csoda elevenedik meg előttünk, viszont ezt is sajátos változatban olvassuk. Fel-tűnt már korábban is, hogy Szabédi elég gyakran használ katolikus közegben jellemző vallásos kifejezéseket. Ilyen a feszület is, mely elbeszélése szerint megfordult mise közben. Miután a nép nyelvére kerül a történet, úgy kezelik, mint egy nagy ajándékot, hiszen először senki sem kételkedik a jós pap szavában. Meggyőződésük, hogy amennyiben csakugyan megfordult a kereszt, akkor most már az következik, hogy Isten is megfordítja ezt a világot. Miután hetekig beszélnek az eseményről, sőt egyfajta vizsgálatot is

kezdemenyeznek és indítanak az igazság kiderítése érdekében, kimondták, hogy

*„– Lóná minket se pap, se más nem tebet,
nem fordul meg magától a feszület.
Sok új gazda fejet csóvál, szót emel,
népbíráktól vizsgálatot követel:
– Fogják vallatóna azt a jós papot,
bánassák meg vele azt a jóslatot!
Ótől-batol a plébános, hiában,
nem hisznek a népbírák a csodában;
maga sem hisz a plébános, nem bibet:
dróton forgott az a forgó feszület.”*

Jó lenne tudnunk, hogy minek hatására írta Szabédi ezt a verset. Annyit kikövetkeztetek, hogy adva volt egy alaptörténet, mint a forgó feszület, ami bárhol megtörténhetett, csak kellett hozzá egy pap, aki megpróbálta elhítenni, és egy gyülekezet, mely elhitte a csodát. Ha bejön a nép körében, akkor jó ok egy búcsú elkezdésére, amihez hasonlóval sokszor találkozunk a jelen időszakban is. Nem számít, hogy a búcsú alapja kitalált, valótlan esemény, az sem gond, hogy történelmi ferdtítés van benne, (lásd csik-somlyói búcsú), a fontos, hogy megvalósuljon a népbuhtítás.

Kíváncsi voltam, hogy Szabédi miként foglalkozik a Máté 5,48-ban olvashatókkal, melyben Jézus arra kéri hallgatóságát, hogy legyenek tökéletesek, miként mennyei Atyjuk is **tökéletes**. Három példát hoztam ennek érzékeltetésére. Az elsőben azt mondja Lydus:

*„Úrnóm, ha kényszerítesz megfelelni –
a szépnél is szebb vagy: tökéletes!”*

Megtévesztően indítja ebben az esetben is mondanivalóját a költő. Félrevezeti a hallgatót, pedig amikor azt halljuk, amit hallani szeretnénk, akkor sok esetben gyanússá válhat a kijelentés. Itt nem az történik, hiszen fondorlatos módon bújik az úrnő bőre alá, aki nem veszi észre, hogy a szolgál neki akar megfelelni, amikor arról beszél, hogy a szépnél is szebb az úrhölgy, sőt tökéletes.

Szabédi László 1940-ben meglepően nyilatkozik a tökéletességről:

*„Hiába. Ép, egész, tökéletes
a pokol is, a föld is és az ég is.
Hadd járjon a világ! Fölösleges
külön kerékként elkeringek én is.”*

Ismét a nemzetieskedő időszak velejáróira kell gondolnom, amikor ezt a furcsa megállapítást elemezem. Semmi kivetni- vagy változtatnivalót nem talál ebben a világban. Azt mondhatom min-

dennel teljes mértékben meg van elégedve. Nem javítana sem a pokol szenvedéseiben, sem a föld által nyújtott életben, sőt teljesnek, azaz tökéletesnek találja az eget is. Nem mennyről, hanem égről beszél. Azaz mégis van valami tökéletlen ebben a kimondottan egész világban: ő, aki **fölösleges, külön kerékként** forog.

1949-ben halom a tökéletesedésnek azt a kívánalmát, melyet én is először ebben az összefüggésben ismertem meg a teológián: az állandó tökéletesedés elvárása a világ, Isten részéről. Szabédinak erről is másabb a véleménye és természetesen a költői versennyel hozza összefüggésbe:

*„Nyerj! S ha mégis vesztelnél tén,
nyerjen hát a nyerő méltán,
váljék nagy áron nyertessé:
kényszerítsd tökéletessé.”*

A továbbiakban azt boncolgatom, hogy Szabédi László miként vélekedett a **lélek**ről, illetve mit mond pontosan a testés lélek egységéről.

*„Ha ábrándképet festegetsz magadnak,
előre tudd meg: búverőd
nincs, amely lelket adjon annak,
s életre keltsé őt.
Az élettel ha felveszed a harcot,
előre tudd meg: fegyvered
kicsorbul vértjén, s védő pajzsod
ellene nincs neked.”*

1924-ben írt sorai Vörösmartyra emlékeztetnek, aki már akkor kimondta, hogy ábrándozás az élet megrontója. Szabédi nem átfogalmazza ezt a gondolatot, hanem teljesen új dimenzióba helyezi a lehetetlent, hiszen amennyiben elszánja magát valaki arra, hogy ábrándokra építse életét, akkor előre tudnia kell, hogy soha nem sikerül elevné tennie az elképzelt reményt. A harcos elszántsága is kevés ahhoz, hogy élővé varázsolja a képzeletbeli célt. Fölösleges harcra szánja magát, aki ilyen ábránd ellen veszi fel a küzdelmet, hiszen nem talál rajta fogást, nem lesz egyetlen olyan gyenge pont sem, ahol a használt fegyvere áthatol. Sőt, arra is kell számítani, hogy valamilyen módon védekeznie kell, mert az ábránd is néha visszatámad. Ennek pedig éles-hegyes a fegyvere, ami nem keresi a gyenge pontokat. Mindenütt csak ilyent talál.

1959-ben írta *Ének Tanganyikáról* c. versét. Ebből az alábbi idézetet emeltem ki:

*„Rakhatnak szűzát,
megtölti – félek –
fekete erkölcs,
fekete lélek.”*

*Pedig javítani,
oktatni őket
küldtön küldik a
hittérítőket.”*

Korábban arról szólt, hogy börtönbe zárják a lázadókat, de erre nincs semmi szükség, mert a legtöbben jobban érzik magukat ott bent, mint kint a szabad levegőn. Komolyan gondolja, amit le is ír: *fekete erkölcs- fekete lélek.*

Az utolsó előtti bizonyítékban a hős szerelmes szól meg:

*„De légy enyém, Délia, s mint a vad törzs,
amelybe nemes ágat oltanak,
úgy fogja lelkem is isteni lelked
gyönyörű gyümölcsseit termeni!”*

Mennyivel bizonyosabb lennék, ha tudnám, hogy csakugyan értett az oltáshoz. Minden esélye meg volt ugyan erre, mert a legtöbb faluban működött faiskola az egyházi oktatás keretében, ahol a gyakorolni kívánók elsajátíthatták a fanemesítéssel járó alapismereteket. Azt viszont már nem tudom, csak sejtem, hogy óvatos a költő, amikor isteni rangra emeli szerelmese lelkét. Arról viszont meg van győződve, hogy ennek a kapcsolatnak csakis és kizárólagosan gyönyörű gyümölcssei lehetnek. Ne feledjük, hogy a látványos gyümölcs nem jelenti azt is, hogy finom. Erre aztán bizonyosság a kapcsolat élhetetlensége, vagyis az alszerelmem.

Végül – amint ígértem – a **test és lélek egységéről** szólok. 1924-ben írta a *Tudom, mi az: szegénynek lenni* c. versét, melyből kiemeltem e célból az idézetet:

*„Mi lesz a vége? Két halál tán;
a tested hal meg, vagy a lelked.
Jó volna küzdeni, hinni s várni
mindent kárpótló győzedelmet.”*

A kezdetben még arra gondoltam, hogy ez némi bizonytalanságot jelentett Szabédi életében. Vagyis nem tudta, hogy a test és lélek együvé tartozik, talán szétválhatnak egy adott pillanatban, hogy a lélek önálló életbe kezdjen. A halállal szemben jó lenne hát az életet választani, ami új esélyt adhatna, hogy folyamatosan ismétlődő küzdelem során megerősödjön a test, bizakodna a lélek segítségével és aztán egyszer nyilvánvalóvá válna a nagy igazság: együtt élne tovább, vagy külön folytatják útjukat.

Ha már eddig jutottam, akkor az **örökélet – örökkévalóság – feltámadás** kérdését feszegetem röviden Szabédi lírájában. Tagadhatatlan, hogy a szerelmi versében jelentkezik először a gondolat.

*„Szerencséd, hogy a csókot megtagadtad.
Igy lettél bennem örökéletű,
panaszos hangú mesterhegedű,
így lettél verse önmön szép magadnak.
Szemed nyugtalan képek rajja volt,*

*most maga kép: rabszolgatartó úrnő,
drágagyöngy-pár, mely mozdulatlanul nő
szemem tüztől, mit hozzád csatolt.
Mi benned leginkább te, mind enyém lett,
s tovább él bennem halhatatlanul,
mert csókotalan szerelmem iján éltet,
s mást csókolva csak táplálom hatalmad,
mit tőlem kaptál hűbérbirtokul.”*

Belekötöttem az első szóösszetételbe, amikor azt mondja, hogy szerelmese így lett benne: „örökéletű, panaszos hangú mesterhegedű”. Az a kérdés, hogy áll-e ebben az esetben is a Szabédinál megszokott ellentét? Drága magyar tanár gondnokomat kérdezem ebben az esetben, mint Szabédi ismerőt, hogy miként magyarázná ezt a képet, melyet az örökélet és halhatatlanság összefüggésében használ a költő? Elfogadható-e, hogy soha nem hangolódik le a mesterhegedű, sőt örökéletű-e egy halandó. Vagy nem ellentétről szól a költő, és nem is lódit, hanem csak érzékelteti, hogy amíg él, addig élni fog szerelmese is benne. A lehangolódásért pedig nem kell aggódnia, mert folyamatosan gondja lesz arra – mint mesternek a hegedűjére- hogy rendszeresen felhangolja.

*„Lerogyok. Készt hódolatomat
ravatalon fogadja, némán.
Utolsó mozdulata: bénaság,
utolsó szava: makacs némaság,
utolsó ígérete: mosoly,
mely megszínezi fáradt ajakát,
és az örökkévalóságon át
egy szót mond, mit híven betart: soba!”*

Most nem arra gondolok, hogy kinek áll a ravatalánál. Szerelme, vagy testvére ő. Az sem fontos ebben az esetben, hogy természetes hallotról, vagy éppen öngyilkos hűgáról van-e szó. Ez nem változtat azon a lényegen, hogy miként vélekedik az örökkévalóságról. Az a kérdésem ugyanis, hogy Szabédi hová képzelet, gondolja az örökkévalóságot, melyről az idézetben tesz említést? Ha itt van a földön, akkor máris ellentét adódik, mert a halott nem beszél. De, ha mosolyoghat, akkor szinte sügghat is annak valamit, aki nagyon vágyakozik arra, hogy még egy utolsó üzenetet halljon ravatalon fekvő kedvesétől. Ha a némaság és az utolsó mosoly-ígéret szint kölcsönözhet a fáradt ajaknak, akkor sok minden más lehetséges. Én nem tudok meg többet a költőtől, de ez már nem is változtat a dolog lényegén, hiszen azóta sokan meggyőződünk, hogy földi létünk, benne az alkalmak, amikor ravatal mellett állunk – egy darabja az örökkévalóságnak.

Végül maradt még egy gondolat, melyről ismételtelen a költő mondhatná el szabad szavakkal mindazt, amit valóban gondol. Nem az első és minden bizonynyal nem is az utolsó ilyen alkalom, amikor ezt szeretnénk. Azért használnak

képeket, hogy azokkal érzékeltessék lelkük rezdüléseit, gondolati síkon haladó szellemiségüket, és nem utolsó sorban magunkra hagynak, hogy úgy vélekedjünk, ahogy szeretnénk. A következőképpen fogalmaz az *Egy szörnyeteggel játszom*. c. versében:

*„Vasárde közt török a derekam;
hagynám én szívesen ezt a szerelmet!
Megalázottan s mégis boldogan
lélegzem fel, ha néha rám un, s elvet.
Am újra megfog; a nyakam ropog,
ha ráfeszül tisz rettetes ujjá.”*

Szerelmesdit játszik a költő. Körülnézek, hogy van-e jelen apróság, és kirakom a 18-as karikát, mert nem birkózásról van szó! A kapcsolattartás természetes velejárója, sőt kívánt „szorítás” nem tűnik annyira kellemetlennek számunkra, mint amiről beszél a költő. Pillanatnyilag nem értjük, hogy miért fájdalmas számára és főként miért nevezi kellemetlennek azt a szorítást, melyre sokáig vágyakoztunk ifjúságunk alkalmával. Aztán felocsúdunk pillanatnyi elragadtatásunkból, amikor észrevesszük, hogy nemcsak megalázottak, hanem elvetettek is vagyunk. A szerelmes játék véget ér. Hogy mennyire komoly a játék, azt tudja a költő, és az, aki hasonló komolysággal élte életszerelmét. Néha csakugyan jól esik, ha biztonságos karok ölelésében érezzük magunkat. Elvéve azt is elvárjuk, hogy szinte fájjon a hirtelen szorítássá keményedett ölelés. Azt viszont nem tudjuk elviselni, ha valaki nyakunkat fogja két kézre és úgy keresi szemünkben a fényt.

És itt van az utolsó gondolat:

*„Megtörtént már, hogy megölt. De legott
feltámasztott, hogy megölbessen újra.”*

Komolyan elgondolkodtam, hogy milyen kellemes arra figyelni, hogy valaki kimondhatatlanul szeret minket. Gyakran próbálja rajtunk szeretetét, amikor nem tudja, hogy mitévő legyen: mindegy, csak ölelhesen, néha magához szoríthasson bennünket. Ez az egészséges szeretet és fájdalommentes ragaszkodás. Soha nem tudnám elképzelni, hogy valaki azért közeledik a másikkhoz, azért öleli, hogy mindannyiszor fájdalmat okozzon. Pedig Szabédi erre utal, amikor az újbóli megölésre hivatkozik. Közben ne feledjük, hogy a székely sokszor „*agyon vert*” feleségét, vagy gyermekét, amitől azonban sokáig élnek még, míg meg nem halnak.

Ha már szót ejtettem az örökkévalóságról, akkor itt az ideje, hogy említsem még egyszer a **pokol képét** Szabédi költészetének gondolatvilágában. *A nil humani a me alienum puto* c. versében valóban bolondosan indítja a gondolatot:

*„Mint egy egér, mely körül tévedésből
macskának születik a fecske is,
nyávogva repdes a levegőgömbben,
s visszanyávog a fülemile is,
sőt a kenyér is, melybe belerágna,
farkat csóvál, prüszköl, és talpra áll,
s a lik, amelybe riadtan iramlík,
szegény egérré dorombolva vár,
így futok én is a tűzből a vízbe,
s a vízből ismét tűzbe rohanok,
de sunyi macskaként keringnek egyre
fejemben a gonosz gondolatok.”*

Mit tesz velünk a költő? Játékba invitál, hogy a korábban megtanult gyermekjáték segítségével (repül a... kecske) elképzeljük, hogy nyávog a madárvilág és farkát csóválja, majd nyávog a lik, melybe iramlík az egér. Ez a sorsa a költőnek is, hogy folyamatosan szaladgál, rohan tűzből vízbe. Míg játszadozik gondolatainkkal és közben komolyra fordítja bennünk az igényt, addig ismétli, hogy csak sunyi mód keringenek benne a gondolatok. Jó lenne, ha most időt szakíthatnánk és játékra hívhatnánk egymást, legalább csak annyira, hogy ki melyik madár, állat, kenyér, vagy lyuk szerepét vállalná szívesen?

Aztán váratlan fordulat következik. Elmegy a költő játékos kedve és azt szeretné, ha nem hallaná a komoly, dübörgő figyelmeztetéseket:

*„Átfúrnám a fülem is, hogy ne halljam,
hogy vak legyek és boldogan síkeket,
de póré bőröm akkor is érezne
pokolbeli sistersgő tűzjüket.”*

A harangokra haragudott meg hirtelen a költő és ezért vállalná inkább a süketiséget. Az viszont kérdés számomra – melyre nincs válaszom, hogy miért asszociálta a pokol tüzét a harangok hangjával. Azt a felét értem, hogy el kell kezdődnie a pokolbeli létnek, és erre egyik magyarázat, amikor kiharangozzák a halottat, de ez lehet kezdete ugyanígy a boldog életnek, vagyis a feltámadásnak, vagy az örökéletnek.

Emlékszem Jézusnak a mondására, amikor figyelmeztetik, hogy kinn vároznak rá **édesanyja és testvérei**, hogy azokat nevezte közeli rokonainak, akik hallgatják és teljesítik tanítását. Erre építettem elképzelésemet, miszerint ismerte Szabédi is az előbbi tanítást, amikor ki mondta, hogy

*„Nem vagy testvérem, több vagy, mint testvérem,
nem vagy anyám se, több vagy, mint anyám,
együttvére testvéreimet s anyámat,
több vagy, mint ők kekten, te egyedül.”*

Az ellentmondás ebben az esetben is jelen van, hiszen az a kérdés, hogy a szerelmes lehet-e édesanyja, illetve a testvér felválthatja-e a kedvest? Egyértelműen ismerjük a választ és ki is mondjuk, hogy nem. Ennek ellenére mégis meggyőző a

költő minket, hogy szerelmese több. Ekkor válik érthetővé a kijelentés első része. A *több* jelző hordozza a többletet, melyre szükség is van ahhoz, hogy szerelmesről beszélhessen a költő. A fokozás második része már könnyen kibontakozik az első ismeretében. A kedves többlet jelent, mint a két rokon együtt.

Utolsó előtti gondolat körben az **igaz út** jelenik meg Szabédi lírájában. Közlebről a Csillogj Margitka c. szerelmes versében találtam saját maga felé a buzdírtást, hogy a kedvese csillogásával, fényével mutassa számára az igaz utat.

*„Csillogj, Margitka, tennen
fényeddel csillogi fennen,
fényeddel segíts engem
az igaz úton mennem.”*

Ha itt véget érne a gondolat, akkor sokkal többen engednék markukba fejüket és gondolkodnának el, hogy boldog lehetett a költő, amiért olyan kedvessel dicsekedhetett, aki az igaz út felé egyengette lábait. Itt viszont nem hallgatott el a költő, hanem egy más gondolattal állt elő, melyben kimondta, hogy

*„A bűvész istent, aki semmiből
éget és földet és embert bűvöl,
detronizálja már az érett férfit,
ki a világot nem teremti: érti.”*

Ez is szinte ellentmondásként hat és mégis kiejti a száján Szabédi, amire egyikünk sem kíváncsi. Úgy vélekedünk erről a dologról, mint személyes ügyéről és nem firtattuk volna tovább, hogy miként is áll vallásos felfogásának eme részével, melyben arra keres választ, hogy miként is teremtetten Isten ezt a kerek világot. Sőt azt hangsúlyozza, hogy teljesen más véleményen van az átlaghoz képest és egyszerűen elfoglalta Isten helyét a világban, mert nem hozzájárul annak teremtéséhez, hanem érti, hogy miként működik. Azt azonban megjegyzem, hogy nem kételkedem a költő igazságérzetében, sőt hogy valóban felismerte a világ működésének törvényszerűségeit, de általános gondolkodása, illetve végső döntése, mely eldobta az életét – más összefüggések feltelezésére készlet. A gondolat folytatásként még csak annyit, amit szintén a költő fogalmazott meg, hogy

*„Te változtál, jól mondd. Rosszul mondd!
Minél nagyobb benned a változás,
csak annál hívebb maradsz önmagadhoz,
ki a változékonyság vagy maga.”*

A halál gondolköré Szabédi lírájában

Ebben az esetben is érvényes a korábbi megállapításom, miszerint 1951-ig írt verseit használtam gyűjtésemhez és ezekből válogattam az adott gondolato-

kat. Tagadhatatlan, hogy a halál gondolköré az egyik leggazdagabb Szabédi lírájában és a fentiek ismeretében most már egyikünk sem kételkedik ennek valóságában. A kérdés feszül továbbra is, hogy vajon miért? Sőt egy másik is felmerül: ha már ennyire behatóan foglalkozott a halállal és életét is erőszakos körülmények között dobta el magától, rájött-e annak értelmére, vagy negatív ellentétére? Erre vonatkozóan nem sikerült megtalálnom a megfelelő gondolatvilágot, de törekedtem, hogy a kiválasztott példákkal megvilágítsam a sötét gondolkodásnak ezt a területét. Elsőként a *Meghalni máris* c. versét jelöltem:

*„Ha meg lehetne rövidítenem
az időt, mi még hátra van! Hisz annyi
csillag ragyog az égen – jaj, ha nem
kellene mindegyiknek nevet adni!”*

Rengeteg gondolatot ébreszt bennünk, és ami a legérdekesebb, hogy kedvesen hatnak. Nem okoznak traumát, és nem gyöttrődünk azért, hogy elhamarkodottan vélekedik az élet elmúlásáról. Természetesen saját életének lerövidítésére gondolt elsősorban Szabédi. De mi következik ezután? Vajon csillagász bőrébe kívánt bújni a költő, vagy csillagait látta fenn az égen, melyeknek mind nevéük volt. Azoknak neve, akiket ismert közelebből, vagy éppen szeretett.

*„Ha át lehetne vágatni vakon
az egymást lassan váltó éjszakákon,
s halálhoz just nem gyilkos kénokon
szerezni, nem elberdált ifjúságon!”*

Azt szeretné a költő, hogy ha vágatban haladhatna át az éjszakákon, melyekből sokszor hosszú átmenet vezet a következő naphoz. Vesszővel folytatódik a gondolat, de szerintem más területre csap át, amikor szemrehányásként mondja valakinek, hogy jó lenne elérkezni a halálhoz, de *gyilkos kénok* hiányában és anélkül, hogy elfecsérelnénk saját ifjúságunkat. Ez két sarkalatos eleme a halál-gondolatoknak, hiszen mindkettő jelen volt a költő életében.

*„Ma este elaludni, s reggelig
végére járni harminc-negyven évnék,
álmot se látva közben – s még alig
virrad, s meghalni máris, mint a vénék.”*

Természetesnek tartja, hogy úgy kellene történnie a meghalásnak, mint a vénék esetében előfordul néhányszor: este lefeksznek és reggel halva találják. Ahogy a székelyek közt járt régóta a mondás: *Élj sokáig és halj meg hamar!* Vagyis elviselhető, könnyű és természetesen hosszú életünk legyen, viszont, amikor eljött a vég, akkor szenvedésmentes, elalvásszerű legyen a halál.

„Néhány komoly utolsó perc elég volna: megáldani szereteteinket, s megbocsátani, nem tudva voltaképp, kiket bántottunk, s kik bántottak minket.”

Végül még egyszer kézbe veszi a lelkünket és megpróbálja keserűvé tenni szánk ízét, amikor összegezi az utolsó pillanatok értelmét. Fontosnak tartja, hogy halálba távozás előtt megáldjuk szereteteinket. Másodlagos szempont, vagy talán el is hanyagolható, hogy megbocsásunk azoknak, akiket magunk mögött hagyunk, bár kérdés, hogy ki, kit bántott meg és ezért kinek is kellene bocsánatot kérnie a másiktól. Nem folytatja a gondolatot a költő, de tudjuk, hogy az elmenőnek nincs ideje a gondolkodásra. Vagy elbúcsúzik a kívánalmaknak megfelelően, vagy erre már nem lesz ideje, és akkor még több fájdalmat hagy maga után.

A következő halál-gondolatot a *Halál-házasító* verséből idézem. Ebben az esetben is azt érzékelem, hogy Szabédi számára kimondottan és hangsúlyosan fontos volt az elmúlás feszegetése, és bár komoly jelentőséget tulajdonított ennek a változásnak, mégis úgy döntött, hogy vicces formába önti meglátásainak egy részét. Elképzeli, hogy megvalósítja a halál házását, mellyel kapcsolatosan kérdezi ugyan, hogy kit akar elvenni, de nem várja a választ, hanem sorolja, hogy kiket ajánl neki: *égi holtat, fénytelen, csillagtalan éjszakát, reménytelen, szegény ember bánatát*. Ez rosszabb az elképzelhetőnél, hiszen bármilyen sokból is választhatnánk társat magunknak, egyik csak rondább a másiknál, bizony nem mondanánk szerencsésnek magunkat. Inkább asszony, vagy ember nélkül lássuk meg az Istent. Ezt ki is mondja saját értelmezésében Szabédi, amikor hangsúlyozza, hogy *„menjen mennyen-poklon át”*.

A korábbiak során is többször idéztem ismert drámai költeményéből és most is ezt teszem, amikor arra hivatkozik a költő, hogy végeredményben nem a halál bántotta, hanem az, hogy szerelmese csókjának hiányában kell meghalnia:

„Azonban nem a halál bántott, a halhatatlan istenekre! hanem, hogy csókod nélkül pusztulok. Illó, hogy mi a baldoklót illette, az élő azt busásan kapja meg”.

Az újabb ellentét felállításával ismét „félrevezet” Szabédi, ha nem vagyunk óvatosak. Amennyiben felületesen figyelünk az összefüggésre, akkor azzal a tudattal zárjuk a gondolatot, hogy a halálraítéltnek illő volt teljesíteni végső akaratát azon kívül, hogy az életéhez ragaszkodott. Tehát, ha enni-innivalót kért, akkor azt illet teljesíteni, amit átvitt értelemben a szerelmesre is vonatkoztathatunk a csók összefüggésében. Itt viszont nem erről beszél Szabédi, hanem, ami a haldoklót

illeti, azt az életben maradó kapja meg.

Előbb már említette a költő, hogy jó volna 30-40 évesen úgy halni meg, mint az öregek, viszont felháborodással vázolja a koreai eseményeket, ahol

„Fenján elhamvadt. Nézzétek ítélő bírakként a gyújtogatás nyomát: holt magzatot sírva szorongat élő anya és élő magzat holt anyát. Így küzd a tőke. És szenvedve, sírva így küzdenek a vének, drága nők, s bazájukért így hullanak a sírba hősi halállal haló csecsemők! De az élők töretlen ellenállnak, és megbosszulják halottaikat.”

Elkeserítő képet alkalmaz a költő, melyet sajnos mi is láttunk korabeli képeken, vagy későbbi filmesített változatokban. Nem keresi a politikai háttér igazát Szabédi, hisz tudja, hogy személye ehhez túl kevés, viszont előtérbe helyezi a látványt és a mögötte álló rettenetes pusztítást, melyet a politikai döntés okozott és nem azok vére hullt, akik ebben döntő szerepet játszottak, hanem ártatlan csecsemőké, édesanyáké és természetesen felnőtteké.

Az utolsó előtti példa sajátosan Szabédi:

„Mit akarok? Hogy ne születtem volna, s mégis legyenek, vagy – megfordítva – hogy haljak meg, de tovább is éljek, holtan?”

A Bibliából ismerős, amikor Jób megátkozta születésének pillanatát és elkeseredésében kimondja, hogy jobban járt volna, ha meg sem születik. Ennél már árnyalattal rosszabb, amikor Isten bánja meg, hogy embert teremtett a földre. Ennek párhuzamaként kérdezi Szabédi, hogy talán jobb lett volna, ha ő sem születik meg, de ennek ellenére mégis legyen, sőt haljon meg, de holtan éljen tovább. Törekedtem, hogy legtöbb gondolatát megértssem a költőnek, de ha hiányosság maradt, akkor az előbbi idézet idetartozik. Legalábbis az első a része. A másodikra meg van a magyarázatom, hiszen sokan vannak, akik alávetik magukat az elvárások önkényének és azt teszik, amit az parancsol. Ha hallgatásra kényszerítik, akkor azt váltják valóra, ha pedig szólítani kell egy meghatározott szókeretben és készlettel, akkor annak tesznek eleget. Ez az élő halott állapot, ami mögött van egy név ugyan, de hiányzik belőle a személyiség.

Végül elmondom, hogy nem csak kétarcú emberek, hanem pillanatok is vannak életünkben:

„Kétarcú pillanatok szörnyű sodra örvénylik, mint a gyűrű; készületlen és akaratlan választanod kell szakadatlan. Hiába szólalsz, lázadogván:

menj, pillanat, mi közöm hozzád? Fenyegetéssel hal meg ajkán: megtagadtál; emlékezz majd rám!”

Szinte az előbbi gondolatot folytathatom. Az abban leírt állapot is olyan, mint egy gyűrű. Benne vagy, nincs menekvés belőle, mert körbe zárnak az események. De nemcsak a történések rabja vagy, hanem a szavaké elsősorban. Ha nem szólsz, akkor az lesz a vád, ha pedig nem úgy beszélsz, ahogyan megparancsolják, akkor az lesz a veszted. Akkor lesz szerencsés, aki ebbe az örvénybe belekerül, ha ő marad és a kétarcú pillanat fenyegetve távozik, vagyis meghal.

A halál második gondolat-körében a *halál-gyász* összefüggését választottam. Délia vallomásaiban rejlik a költő felfogása, ami közel sem egyszerű. Rendkívüliségében viszont kimondottan érdekes és talán egyedi is ugyanakkor.

„Nem látott volna Róma soba gyászát, gyászomnál fényesebbet, nagyszerűbbet. Hogy félttem, és vártam halálozást! Ha akkor azt kérdezted volna tőlem, mit tégy – kimondani is borzadok –, azt feleltem volna: halj meg, Tibullus, hogy vad gyönyörrel meggyászoljalak! Ontottam volna gyáva könny helyett vért, szétmarangolva arcom, mellemem, egekig hatolt volna sikoltásom, mellyel az istenekről fiatal életet végéig számon kértem volna?”

Tény, hogy a legtöbben félünk szereteteink halálától. Azt viszont ki sem merjük ejteni a szánkban, hogy várjuk valamelyik szeretettünk halálát. Ezt viszont megteszi Délia. Délia is valahogy ezért szerette volna Tibullus halálát. Nem könnyel fogott volna a gyászba, hanem vérrel, mert mélyen karmolta volna magát fájdalmában. A gondolatot itt is igen érdekesen zárja a költő, aki nem a halált várót okolja, hanem éppen ő az, aki számon kérné kedvese életét.

A halál tárgykörébe tartozó gondolat a *temető*, illetve a *temetés*.

„A szabédi temető kicsi hegyen nagy lejtő, de olyan szép temető a világon nincs kettő.”

Mivel van ilyen irányú tapasztalatom, elmondom, hogy a köztudatban valóban szerepel a „szép” temető és temetés. Az előző könnyen magyarázható, hiszen egy zárt, rendezett területről beszélünk, ahová nemcsak halottak napján, vagy azt követően sétálunk, hanem az év bármelyik napján. Az a kérdés, hogy milyen benyomást kelt, ha áthaladunk egy zárt területnek minősülő temetőn? Ha bozótos, virág- és jel nélküli sírok látványa tárul elénk, akkor elszomorodik a lelkünk.

Amennyiben ennek ellenkezője, vagyis gondozott sírokat találunk, akkor pozitív gondolatok ébrednek bennünk és ennek megfelelően nyilatkozunk.

1940-ben a következőképpen fogalmazott Szabédi:

„Megbasonlott magával – szól a bóbér nyugodtan, késén látva véretem, s nem ríg belém a buggyanó zokaszóért, melyet ajakam gyánán eltemet.”

Elfogadom, hogy két különböző dologról van szó, amikor a szabédi, szép temetőt említi, vagy az előbbi idézetet olvassuk. Ebben az esetben is vissza kell kanyarodnom a korábbi megjegyzéshez, miszerint a temetés is lehet „szép”. Erről nem szól a költő, de jelzem én a tényt, hiszen nemcsak ott van temető, ahová halottainkat visszük, hanem mi magunk is azzá válunk, ha pl. magunkban tartunk valami fontos közlendőt, vagy elhallgatunk olyan igazságot, mely a közvéleményre (is) tartozik.

Végül a halál gondolatát a **gyászsal, gyászdallal** zárom. A költő gyászra hangoztató gondolatának egyik jellemző példáját találtam a *Percek* c. versében:

„Van perc, oly könnyű, mint a név,

*mit egy sírkövön olvasol;
míg mondd is, csak szádon él,
kit megnevez, már nincs sehol.
S van perc, mély, mint a felirat
ugyanazon a sírkövön,
amelyből évekig sír az
elárvult, gyászra vált öröm.”*

Egyértelmű, hogy a központi gondolatot a perc jelöli, de gondoljuk csak el, mennyi idő szükséges ahhoz, hogy elolvassunk egy sírköve vésett nevet? Sőt, még akkor sem tart soká ennek ízlelgetése, amennyiben fogunk közt mondogatjuk, ismételtetjük, és közben keressük azokat az összefüggéseket, melyekben valamilyen kapcsolatba kerülünk az illetővel. Az újabb ellentétből megint kibontakozni látszik egy új érzés-világ. Szétválasztottam a gondolatnak megfelelő szakaszokat, hogy valóban abban az értelmezésben részesüljék, amire kíváncsi vagyok. Nem sikerült ez teljességgel, mert a perc meghatározott időkeret (60 mp). Se több, se kevesebb! Ezzel ellentétben a sírkő felirata, - ami mély, ugyanakkor lehet mélyebb is, és ebben az esetben nincs meghatározva mm-ben. Amikor azt mondom, hogy a perc évekig tart és évekig fennmarad a sírfelirat is, akkor már találkozik a két gondolat és kifejezés. A végső

megoldás még hiányzik, hiszen itt van az újabb ellentét, amikor gyászra vált örömről beszél Szabédi. Ezt úgy is felfoghatom, hogy a halál ténye szomorúságra, vagyis gyászra fordítja az öröm pillanatait. Végül pedig még egyetlen szempontot észrevételezek, hogy a gyász addig tart, amíg olvasható a sírfelirat. Talán ez nem is függ attól, hogy az olvasó ismerte-e az illetőt, vagy nem. A mindenkor sírfelirat önmagában hordozza a gyászt és elnyomja az örömet.

A *Futó nap* c. versében összegezi, amit a halálról tudnunk kell és lehet. Nem elemzem ezt a verset, hiszen nyomasztóan magával ragad, és nem tudjuk, hogy részt vegyünk a **halotti éneklés**ben, vagy keserves zokogásba kezdünk elsírva a búcsúzókat és egy kicsit magunkat is, ha előbb-utóbb hasonló helyzetbe kerülünk? Sokszor halottnak tűnnek azok is, akik kísérik halottaikat. Eljön egy pillanat, amikor már senkinek sem hallszik a halotti éneke, amit átvesz, vagy elnyom a harang bronz. Aztán megkérdezi a költő, hogy

*„Miért zokogsz? A
csend örök már.”*

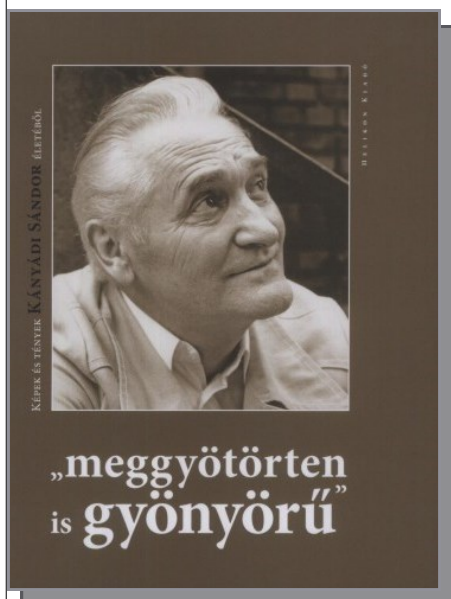
folytatjuk

2014. június 1. júniális Debrecen

**TÁRKONYOS
PARASZTCSORBA, KÜRTÖS-
KALÁCS ÉS ZAKUSZKA
- NO MEG AZ EJKE-
PROGRAMOK**

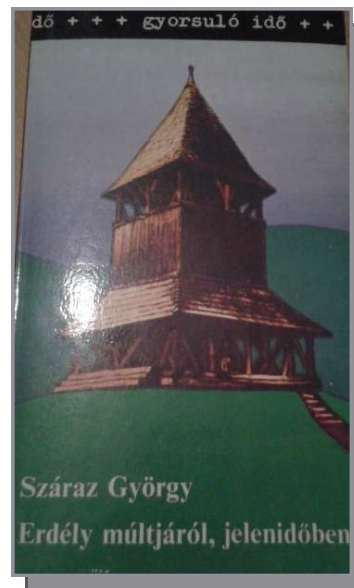
Könyvajánló

„meggyötörten is gyönyörű”: Izgalmas, képekkel gazdagon illusztrált könyv, melyben Pécsi Györgyi tökéletesen elemzését adja a Kányádi-életműnek. Humánus és erdélyiség, melyek a költő alkotásait egyetemessé, időtlenné teszik és tették: számára a népek, nemzetek együttélése, egymásra hatása emberségünk, önazonosságunk, kulturális vértettségünk próbatétele – talán ez lehet az egyik legfontosabb üzenet, számomra ez a legfontosabb üzenet. Nagygalambfalva óriást adott a magyar irodalomnak, aki Székelyudvarhelyen, majd Kolozsváron át, már a múlt század hatvanas éveiben megérkezett a legnagyobb költőink közé és azóta szüntelen faragja a nyelv csodálatos szobrait.

Kacsó Sándor, mint a Nyárádmente szülötte is mindig izgalmas volt számomra, tudtam róla, hogy a Brassói Lapok kiemelkedő újságírójaként fontos szerepe volt a Vásárhelyi Találkozó összehívásában, az erdélyi magyar irodalom pozicionálása, értelmezése kapcsán kialakult vitákban, tudtam, hogy helikonista íróként a két világháború közötti legfontosabb irodalmi társaság tagja volt, ismerem néhány versét, melyeket nagyon szeretek. Önéletrajzi írását régóta el akartam olvasni, és most szeretettel ajánlom mindenkinek. Kacsó az erdélyi memoár-irodalom legmagasabb nívóján szól (lásd: Benedek Elek: Édes Anyaföldem; Kemény János: Kakukkfiókák; Bánffy Miklós: Huszonöt év; Emlékeimből; Tamási Áron: Bölcső és Bagoly; Szirom és boly, Majtényi Erik: Hajóharang a Hold utcában stb., könyve(i) fontos kordokumentumok, megelevenednek az erdélyi magyarság huszadik századi hétköznapijai, betekintést nyerünk az újságírás szakmai berkeibe, valamint az irodalmi és a pártpolitikai szekértáborok mögé – mindeközben persze az író, költő, szerkesztő, újságíró családot alapít, gyermeket nevel, rendez gyermekkorát – Nyárádhoz, a Bekecshez, Mikházához, Nyárádremetéhez, Vásárhelyhez stb. kötődő – emlékeit és úgy aggódik az erdélyi magyarok sorsáért, hogy erejéhez mérten cselekszik is. „Baloldalisága” (kár, hogy nem tudunk elszakadni ezektől a címkéktől) tökéletesen szimpatikus, ez a baloldali gondolkodás hiányzik a mai Magyarországról, de nagyon. Kötelező olvasmány a gondolkodó és Erdély huszadik századi történelme iránt érdeklődő ember számára.

Száraz György: Erdély múltjáról, jelenidőben. Meglepett ez a könyv. Hatalmas tárgyi ismeret, lényeglátás és objektív elemzési stílus, mindez a nyolcvanas évekből. Száraz György Népszabadságban megjelent cikksorozata kitűnő olvasmány, kerek, körbe érő gondolatok és tökéletes következtetések. Olvassák csak el.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS
„Erdély diákszemmel” – honismereti pályázat
Mutasd meg lakóhelyed értékeit a nagyvilágnak!
Rajzold le! Meséld el! Kutasd fel!

Az Élő Erdély Egyesület (www.eloerdely.ro) honismereti pályázatot hirdet diákok számára.

A pályázat célja: erdélyi települések kulturális, történelmi, természeti, gazdasági értékeinek, sajátosságainak bemutatása.

A pályázat tárgya: bármely erdélyi település Arad, Beszterce-Naszód, Bihar, Brassó, Fehér, Hargita, Hunyad, Kolozs, Kovászna, Krassó-Szörény, Maros, Maramaros, Szatmár, Szeben, Szilágy, Temes megyékből, melyhez a pályázó leginkább kötődik (a pályázó születési helye vagy lakóhelye).

Tartalmi elvárások: Mutasd be azt az erdélyi települést, ahol születtél, vagy ahol élsz!
 Mutasd meg, amit te szeretsz benne, ami érdekes, egyedi, amire a település lakói büszkék, amiért jó ott élni! Igyekezz úgy bemutatni a településed, hogy másnak is kedve támadjon meglátogatni!

Kategóriák:

- 1. Rajzpályázat I-VIII. osztályos diákoknak**
- 2. Esszépályázat IX-XIII. osztályos diákoknak**
- 3. Tanulmánypályázat egyetemistáknak, főiskolásoknak, mesterképzősöknek**

Általános tudnivalók: A pályázaton való részvétel ingyenes. A pályázók csak saját munkával, és az életkoruknak megfelelő kategóriában pályázhatnak, minden jelentkező csak egy munkát nyújthat be.
 Regisztráció: A pályázaton való részvételhez regisztráció szükséges (online, levélben vagy telefonon).

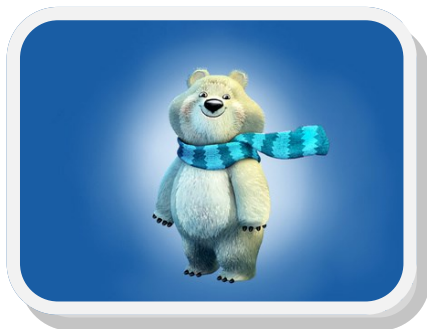
Jelentkezési határidő: 2014. június 15.

Beküldési határidő: 2014. augusztus 31.

Részletek: A pályázat részletes tájékoztatója a www.eloerdely.ro/diakszemmel honlapon található, illetve a 0740-633423 (0740-OFFICE) telefonszámon is igényelhető információ.

Csíki András: Misa könnycseppje és Krím

Misa könnycseppje és Krím – sehogy sem fér össze. No persze a székelyek már jó régen megmondták, hogy „a medve nem játék”, de Szocsiban a világot a keblére ölelő Oroszország képe és a Szevasztopolostul, tatárostul a nevezett félszigetre einstandot mondó Putyin sem illik egymáshoz, vagy mégis?

Lehet, hogy mégsincs semmilyen ellentmondás? Lehet, hogy orosz részről egyszerű a dolog (?): szeretünk mi mindenkét, de a sajátjainkat a kerítésünkön belül akarjuk tudni – földrajzi problémák nem igazán vannak, a lakosság több, mint fele orosz, kicsit megfordítjuk a kockát – mondhatják – most orosz állami keretek között adunk (?) autonómiát a tatároknak, ukránoknak. Végül is mennyivel van több joga a területhez a kék-sárga zászlósoknak, mint nekünk...? Hogy a népszavazás illegitim, nos az lehet, hogy alkotmányellenes, az is lehet, de mi újság a hőn szeretett nemzetközi joggal? Csak félve mondom, hogy csatlakozhattak ez utóbbiban is elegen, tudjuk mesélni a 20. századi magyar bajokat – de jogszolgáltatásra kitűnő (volt

mindig). Na és „szerencsére” itt az EU-s dolgokat nem kell vizsgálni, az csak nehezítené a dolgot, hiszen Brüsszel kivonja magát a kisebbségi, nemzetiségi probléma iszonyatos bonyolultságú képleteiből. Sokkal fontosabb problémái vannak, amiket uniós szinten „kezelní” kell, a lényeg, hogy a tőke szabadságát semmi, de semmi ne gátolja – áramoljon, járja át testünket, lelkünket a Nyugat Isten-áldást megszegyenítő áldása. De a háború réme tényleg fenyeget! Szörnyű. Adják az égiek, hogy ne oltsanak ki több emberéletet, egyik lobogó alatt sem.

No, de nézzünk szét „idehaza” is. Bennünket, magyarokat több dolog is nyugtalaníthat az „ügy” kapcsán. Az egyik a kárpátaljai magyarok helyzete, vajon milyen irányt vesz eddig is roppant nehézségekkel teli sorsuk? No persze a szélsőjobbna semmi sem drága, legszívesebben bevonulnának és kész, rendbe tennének mindent, Szent István állama pikk-pakk újra állana ha rajtuk múlik. A másik. Az energiatüggőség, vajon hogy is lesz, lesz-e gáz, vagy gáz lesz? Más.

Mikor az önrendelkezésről ejtünk szót, mindig kiemeljük, hogy a románoknak nincs mitől tartaniuk, a területi autonómia révén úgy ismerhetik el valamely nemzetiség történelmét, földrajzi, kulturális sajátosságait, államalkotó szerepét, hogy a politikai határok sértetlenek maradnak, az érintett állam területi integritása megmarad, ergo a területi autonómia, nem valamely országrész

elszakításának első lépcsőfoka. Előhozzuk az ukránokat, a moldávokat, hogy még ők is, még ők is – implicit módon azt sugallva, hogy ott a barbár keleten is – belátják ezt. És akkor tessék. Ezáltal mindjárt érthetőbb lesz a dolog, hogy miért nem szabadna egy székelyföldi autonómia mellett demonstráló megmozduláson „Vesszen Trianon” és „Székelyföld nem Románia” jelszavakat skandalizálni – de van akiknek semmi sem drága, egy nép jövője lehet olcsó, pillanatnyi hecc és túlhevülve lehet ordítani, mellet verni, csuklyát húzni, csak éppen semmivel sem lesz különbség a módi mind a román szélsőjobbosoké, sőt, behelyettesíthetők, megcserélhetők a szereplők, a gesztusok, a gusztusok. Székelyföld nem Krím-félsziget. Magyarország a kilencvenes évek történelmi esélyeit „talán” elszalasztotta (???), ami a határ menti magyar többségű régiók területi hovatartozásának kérdését illeti, talán nem is volt ilyen esély... Székelyföld azonban nem Krím-félsziget. Itt ugyanis földrajzi „problémák” is vannak, a Székelyföldi Köztársaság pedig álmoknak szép lehet, Paál Árpád is álmodott róla, biztos ma is vannak álmodozók, de nem lenne életképes. No lezárom a gondolatmenetet. A Székelyföldön a területi autonómia az egyetlen józan, érvekkel alátámasztható megoldás, Misa mackó csillogó szeme és Krím pedig lehet nem is olyan nagy ellentmondás...!?!?

Csíki András: 04.11.

Költészet napja. Egy nap, ami a költészeté? Egyáltalán mi a költészeté, mit mondhat a magáénak? Múltat, jelent, jövődőt? Csak a múltat? Vásárlókat, hallgatóságot, olvasókat, elefántcsont-tornyokat, öngyilkos-hajlamot, dilettantizmust, hedonizmust, posztmodern egyetemi katedrákat, internetes megosztások tömkelegét, jobb vagyok Attilánál, írni én is tudok alapállást, pénzbefizető antológia-halmokat, hónapról-hónapra tengődő irodalmi lapokat? Ünnepejük-e a költészetet, vagy gyászmenetben állunk? Milyen üzenetek kellene? Lehet-e üzenni a költészet által napjainkban? Évi egy-két könyvet olvas a magyar s

ebben benne van mindenki, a bölcsészek (?) száz kötete, s a Németországban hegesztők (bocs) nullája, a szakönyvek, szerintem lassan a katalógusok, prospektusok is. Persze próbálkozunk, a költőiség attitűd, sok-sok pillanatnyisággal, szóval próbálkozunk giccsbe hajló szemmel és dadaizmus felé konvergáló posztmodern utáni hiperposztmodernnel, na és a „fűzfa”- és közhelyírmeltetés is inkubálja magát.

A magyar költészet maga a csoda, múltjával és jelenével együtt. Zseniális magyar költők alkotnak ma is, itt élnek közöttünk és szépséget teremtenek. Olvassunk és buzdítsunk olvasásra minél több embert, elsősorban

a gyermekeket, főként a gyermekeket, leginkább őket, ha mást már nem lehet, legalább őket. A költészet „örök és elpusztíthatatlan”, segítsünk, dolgozzunk azon, hogy az olvasók visszataláljanak hozzá, mert nem céltalanság, nem szavak szolgálta üresség, nem haszontalan betűhalmaz, hanem a művészet egészével, a valódi művészet egészével **„... nem önmagáért van, de értünk, emberekért, az embereknek a világba, a mindenségbe, az egymáshoz való tartozásba vetett hitéért van.”** (Kós Károly: Guild of Handicraft)

The screenshot shows a BBC News search results page. At the top, there are navigation links for News, Sport, Weather, Capital, and Fu. A search bar contains the word 'transylvania'. Below the search bar, there are several news snippets. One prominent snippet is titled 'Who are the people arriving from Bulgaria and Romania?' with a sub-headline 'UK / 14 May 2014' and a small photo of a woman. Another snippet is titled 'Hungary profile - Timeline' with a sub-headline 'Europe / 10 April 2014'. On the left side, there is a 'Categories' section with a list of news categories and their respective counts.

The screenshot shows a list of search results for 'Transylvania'. Each result includes a title, a date, and a short summary. The results are:

- 'Vampire' burial in Poland keeps alive the myth that will not die (Updated May 26, 2014)
- Box office report: 'Hotel Transylvania' sets September record with \$43 million (Updated October 1, 2012)
- 'Fifty Shades' casting: Did someone say Jake Gyllenhaal? (Updated September 11, 2012)
- Drogba injured as Chelsea held by Cluj (Updated October 1, 2008)
- Prince Vlad did, however, hail from the Transylvani... (Updated December 29, 1997)
- Box office report: 'Taken 2' scores explosive \$50 million debut (Updated October 8, 2012)

Transylvania – Szekler – Székely – Szeklerland szócikk keresése a BBC és CNN 2014-es cikkeiben

Mit tudnak rólunk Nyugat-Európában vagy a tengeren túl, ott ahol hosszú időre visszanyúló történeti hagyomány nyomvonalán továbbra is államok, nemzetek, népek sorsa dől/dőlhet el?

Azt gondolom ez egy folyamatosan monitorozandó terület, mert a magyarság, vagy az erdélyi magyarság újkori történelme megannyi példát szolgáltat arra vonatkozólag, hogy az általunk katartikusnak, vízvázasztónak, tragikusnak gondolt eseményekről, folyamatokról a nagyvilágnak, a NAGYvilágnak teljesen más benyomása, képe van, ha foglalkoztatta egyáltalán s nem negligálta vagy bagatelizálta egészében véve.

BBC

Who are the people arriving from Bulgaria and Romania? - 2014. május 14.

Kik is érkeznek Bulgáriából és Romániából címmel közöl cikket az újság, melyben Angliába érkező, fiatal munkavállalókat kérdezik döntésükről, jövőbeli kilátásairól, valamint véleményükről a bevándorlási hullámmal kapcsolatban. Az egyik megkérdezett fiatal román Erdélyből érkezett (G. Stancu, 25).

Hungary profile – timeline – 2014. április 10.

Hazánk ország ismertetőjének, kronológia részében egyetlen egyszer szerepel Erdély, mégpedig az 1940-es II. Bécsi döntéssel kapcsolatban, mely döntés értelmében „a náci Németország támogatásával visszazsereztük Erdély északi részét”.

A Point of View: The strange time warp of the 1970s – 2014. március 16.

A szerző a negyven éve folyamatosan játszott Rocky Horror Show jelentőségéről, a hetvenes évekbeli újszerűségről, a szexualitás és a színház területén meglévő határok, akadályok leküzdéséről, lebontásáról ír. Frank'n Furter a Transzilvániából érkezett transzvesztita a szexualitással kapcsolatos tabuk lebontásának kulcsfigurája.

Smurfs 3 to be fully animated film – 2014. március 14.

Az írás a Hupikék Törpikék egész estés animációs film kapcsán hozza szóba a Hotel Transylvania – Ahol a szörnyek lazulnak című 2012-es filmet, mely a jól bejáratott, populáris kultúra által meglovagolt Dracula sztoriba illeszkedve, a gyerekeknek is megvillantja a misztikus Erdély képét.

EU regional funds: Cornwall, Transylvania and

Sicily – 2014. január 17.

Az Európai Unió regionális támogatáspolitikájával foglalkozó cikk a cornwall-i helyzetet elemzi és Erdélyt, valamint Sziciliát hozza még példaként, mint olyan uniós területek, ahol az éves jövedelem nem éri el az EU-átlag háromnegyedét, tehát speciális uniós támogatásokra jogosultak.

Szekler – Székely szócikkre mindössze egyetlen találat van az archívumban 2013-ból (Hungary's rawest nerve: Learning to love the Roma), melyben a cikk írója a magyarországi cigányokat ért sérelmek, megkülönböztetések kapcsán, hogy a magyarok saját negatív tapasztalatai – szlovák-magyar kettős állampolgárság, és székely jelképek, vagy a kolozsvári házasságkötésen elhangzott igen kapcsán – segíthetnek bennünket, hogy toleránsabbak legyünk a kisebbségekkel szemben.

Szeklerland szóra szintén egyetlen egy – annál értékesebb – találat, 2007-ből: Kosovo fans flames of independence. A koszovói függetlenséget az EU tagállamai úgy általában támogatták, persze másfelől érintett államok (Ciprus, Spanyolország, Szlovákia, Görögország, Románia) fél a futótűz-effektustól. A cikk Sepsiszentgyörgyre kalauzol el bennünket és Antal Árpád szociológust az egyik helyi magyar rádió vezetőjét faggatja – aki bejárta Koszovót, Montenegrót, Dél-Tirolt, Korzikát, Katalóniát, Baszkföldet (independent-minded parts of Europe) Európa függetlenedésre hajlamos régióit. Mint RMDSZ képviselő az etnikai kisebbségek összehasonlítását végzi a közösségi jogok kiterjesztését illetően. Mint mondja, Koszovó példáját nem szabad követni „Koszovo, he told me, "is the negative example, the one that mustn't be followed. We want to achieve autonomy through democratic means.”

CNN

'Vampire' burial in Poland keeps alive the myth that will not die – 2014. május 28.

Középkori sírt tártak fel Lengyelországban, melyben egyesek szerint vámpírt temettek, ezt látszik alátámasztani, hogy az exhumált csontváznak hiányzott a felső fogsora, követ helyeztek a szájába és karót döftek a lábába. Mindez lengyel honban, pedig... („Popular literature would have it that the vampire's preferred habitat is Transylvania (or, if you're under 15, the slightly less glamorous Forks, Washington)”) a cikk szerint a vámpírok igazából Erdélyt szeretik. Nos a cikkben megszólaló szak-

értők szerint több, furcsa, vámpír-félelemre utaló temetkezési szokást is azonosítottak, középkori sírok feltárása során Lengyelországban.

A 2014. évben a fenti egyetlen találaton kívül érdemes, legalább a kapcsolódó újságcikknek címét, tartalmát (Transylvania szócikk, ugyanis szekler, székely, sekler szócikkre egyetlen egy találat sincsen) megnéznünk az archívumban.

A korábban említett Transzilvánia Hotel című animációs filmmel több írás is foglalkozik, ezen kívül ott szerepel a Chelsea 2008-as kolozsvári vendégszereplése, majd jönnek a klasszikus témák: Vlad herceg, Dracula stb. Staking out Dracula's castle in Romania (2010) című cikk azzal foglalkozik, hogy a turistáknak ún. Dracula kastély címén a Bran kastélyt és nem a poienari várat mutogatják (bár ezzel kapcsolatban is vannak tisztázatlan részletek...). The scariest books of all time (2000) – minden idők legrémisztőbb könyveinek első öt helyezettje között természetesen ott van a Stoker-regény, amely tulajdonképpen mintegy gyűjteménye a vámpírkönyvek kliséinek s amely mintegy 200 film elkészítését inspirálta és („its heavy Victorian/Shakespearean language still has the power to chill”) amely viktoriánus, shakespeare-i nyelvezetével máig képes megborzongatni az olvasót. Aztán további érdekes cikkek (Pope to cross religious 'iron curtain' in Romania, 1999) például a vallási vasfüggöny lebontásáról, de érdekes módon („Officials did not want to risk reopening tensions between Transylvania's ethnic Hungarian population and Orthodox Romanians that the visit might have provoked, Italian media said.), mert a pápa bukaresti tartózkodás mellett döntött, nem akarván az erdélyi magyar római katolikusokat, vagy az ortodox románságot provokálni...Aztán tovább a Dracula-dolog, egy kis Elie Wiesellel (Elie Wiesel Fast Facts, 2013), Connoisseurs sink their teeth into the Dracula myth (2000), A bloody good read: 'Dracula' author's journal found (2011), Dracula meets the world's worst director (2004), Romania to build Dracula theme park (2001).

Autonomy (autonómia, önrendelkezés) szócikknél Ukrajna, Tibet, Bolívia stb. A lényeg az erdélyi magyarság és autonómiaigényei túlságosan nem foglalkoztatják sem a BBC-t, sem a CNN-t. Legközelebb szétnéznünk más külföldi online médiumok háza táján.

Csíki András: Székely Himnusz — egybeírva, kisbetűvel

SZÉKELY HIMNUSZ
Szöveg: Csanády György Zene: Mihalik Kálmán
1921.

Andante maestoso

A. Ki tud-ja mer-re, mer-re visz a vég-zet,
B. Ki tud-ja mer-re, mer-re visz a vég-zet,
Gö-rön-gyös út-on ső-tét éj-je-len.
Gö-rön-gyös út-on ső-tét éj-je-len.
Se-gítsd még-egy-szer győ-ze-lem-re né-ped
Vé-zesd még-egy-szer győ-ze-lem-re né-ped
Csa-ba ki-rály a csil-lag-ös-ve-nyen.
Csa-ba ki-rály a csil-lag-ös-ve-nyen.
Ma-rok-nyi szék-ely por-lik, mint a szik-la
Ma-rok-nyi szék-ely por-lik, mint a szik-la
Né-pek har-cá -tól zaj-ló ten-ge-ren,
Né-pek har-cá -tól zaj-ló ten-ge-ren,
Fe-jünk az ár e-zer-szer el-bo-rit-ja
Fe-jünk az ár e-zer-szer el-bo-rit-ja
Ne hagy-d el Er-délyt, Er-délyt, is-te-nem!
Ne hagy-d el-ve-sz -ni Er-délyt, is-te -nünk!

Hibáztam, fekete pont és (ön)megrovás. Egy jól sikerült családi „juniálison”, az egyesületünkkel csorbát főztünk és kürtöskalácsot süttöttünk, népszerűsítendő az általunk szervezett Székely Napot, folyóiratunkat, az erdélyi partneregyesületünk által kiírt diák pályázatot, illetőleg egyéb programjainkat. Ételeinknek nagy keletje volt, üzeneteinket a vásári forgatagban kevesen hallották meg és úgy tűnt nem is igen érdeklődnek iránta – pedig sokan voltak, éppen elegenden, de az éhség nagy úr, no meg a szomjúsággal is folyton küzdeni kell, mert még csatát vesz az ember és elanyátlanodva elmélkedhet, ahelyett, hogy kurjongatna és túlvöltene mindent és mindenkit. No ezen nem is lepődtem meg, nem mondom, hogy megszoktam, mert ezt nem lehet – mindig újra és újra kell csinálni, addig ameddig az ember csalódni fog és érdeklődő emberek sokaságával találja szembe magát, mert hinni kell az emberben, hinni a fennvaló gondoskodásban és hinni az ideában és akkor egyszer, egyszer biztos... De hol itt a hiba? Szóval, a szemközti sátorban adva van egy kétfős „zenekar”, akik a mulató és mulatóssá tett dalok legjavát hozzák, koponyát összetörő hangerővel, infúziószerrűen folyó sör- és panyolaipálínka-üzemanyaggal. A délután folyamán ráeszmélve, hogy szemben, reggel nyolctól valami erdélyi ihletésű dolog van, meg emberek akik ezzel a dologgal kapcsolatban sűrögnek-

forognak az énekes (SIC! kornyikus) egy nótát küld nekünk, közvetlenül a nádaházamteteteje, vagyvalamihasonló után, a székelyhymnuszt (így egybe, kisbetűvel). Elhangzik, túléljük, végére érünk. Úgy, ahogy: hamisan, szintivel, alkoholtól remegős, hajlítgatott, csavargatott hangon. Elhangzott, túléljük, végére értünk. Majd belecspnnek egy ugyancsak méltán híres lakodalmas nelegyélválogatós, ugyanazzazütem dalocskába. Egy óra múlva odalépek az énekeshez és a billentyűshöz, megköszönöm a nem kért, de kapott kívánságszámot és megkérdem, hogy mondhatok-e valamit, lehet-e észrevételem az előadásukkal kapcsolatban. Igenlésük után jelzem, hogy hymnuszt nem kellene ilyen környezetben játszani, legyen szó bármilyen hymnusztól, akár az egyenlítői-guineairól is. Kérem, hogy helyettesítse be, a magyar hymnuszt eljátszotta volna...? Nem találtam megértésre és kötekedőnek lettem minősítve: hibáztam, fekete pont és megrovás. „Hallgatóba játszottuk...Te vagy az első, akinek nem tetszett...Mindnbol sírtak eddig. Érted? Sírtak. Ez nem igazi hymnuszt...Nem olyan éjféli, a magyar az igen, az olyan...Mé ide tartoztak ők is...Mi itt kúdjuk nektek...te meg itt kötekedsz. A vásárba négy-szer is eljátszom...sírnak a kürtöskalács sütők...sírnak...mindig sírnak...” Giccses műdal mondta egyszer valaki. Mindegy, hogy ki. A tévében. Valami vitaműsorban. Szerintem nem az – szerintem ebben a körítésben az volt. A Székely Hymnuszt műfaja hymnuszt. /Értelmező szótár: a hymnuszt (görög) jelentése ünnepi dal, valamely nemzet dala, magasztalás, dicsőítő ének, dicsőnek, óda, örömeinek./ A hymnuszt-hoz – tudom, tudom: a teljes varázstalanítás korát éljük – szerintem hozzátartozik a pátosz és a rendkívüliség. Abban a szituációban amiről a fentiekben szoltam, nem volt pátosz és nem volt rendkívüliség. Nem volt odaillő a hymnuszt, s én, aki magaménak érzem azt (ismerve természetesen a sok jogos és jogtalan kritikát, a túldimenzionált szentimentalistát és a felületes elutasítót is), kínosan éreztem magam, a kombiné-kombinécspikéskombiné s kicsigesztenyebarnaaszeme között nem volt magasztosság, csak mulatozás és éhes, szomjas embertömeg. Rendszerben van hibáztam, fekete pont és (ön)megrovás, kivel akartam én megbeszélni ezt a témát...? A Nemtefogodmegmondanimitjátszunk...ezutánis...nehogymátemondmeg...kötekedsz itt – emberrel? Fekete pont. Jó nagy fekete pont.

Nemzeti
Együttműködési
Alap

Az EJKE működését és a Tisztás megjelenését a Nemzeti Együttműködési Alap támogatja.

Az Erdélyt Járók Közhasznú Egyesület negyedéves folyóirata

Kiadja: EJKE, 4032 Debrecen Vezér u. 23. IV/10.

Felelős szerkesztő: Csíki András

Lektor: Pap Gy. László

-TISZTÁS-
-TISZTÁS-

